

GAZETA LITERARĂ

Anul V, nr. 39 (237) - joi 25 septembrie 1958

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN R.P.R.

8 pagini 50 bani

GH. ADOC

„Ofetari”

In apărarea libertăților democratice

Lecțiile istoriei

Impotriva politicii fasciste

La 20 decembrie 1948, Adunarea constituantă a Franței proclamă ca președinte al Republicii pe cetățeanul Charles-Louis-Napoleon Bonaparte. După depunerea jurământului, susținutului cetățean, devenit președinte al Republicii Franceze „una și indivizibilă”, ceru cuvântul și vorbi:

„Voi considera ca dușmani ai patriei pe toți acei care vor încerca să schimbe, pe căi ilegale, ceea ce întreaga Franță a hotărât”. Nu trecură nici trei ani și, la 2 decembrie 1951, același cetățean, cu nas gros și lung, cu mustați, cu o șuviță de păr frezat pe o frunte strimbată, cu ochii mici și țărăniștii, cu atitudinea timidă și neliniștită, cum îl descrie Victor Hugo — decorațiunea de Adunării generale, dizolvarea Consiliului de Stat și instituirea stării de asediu.

Ca „un om de onoare” — cetățeanul Charles-Louis-Napoleon Bonaparte călca în picioare ceea ce întreaga Franță hotărâse, adică asina toate principiile democratice desființând instituțiile care le reprezentau și instituția, în dosul poravanului Republicii, dictatura sa personală.

Peste un an, și tot într-o zi de decembrie (10 decembrie 1952), cetățeanul respectiv sîngura cu obșnuta lui „auidine timidă” Republica, proclamându-se împărat. Celelalte urmări: războiul din Coreea, campania din Italia, catastrofa din Mexic și ultima aventură, terminată cu cel mai cumplit dezastru pentru Franța: războiul împotriva Prusiei, catastrofa de la Sedan, poporul francez avertisit pentru multă vreme în ghiorla mizeriei și ale rușinii.

„A trecut un veac și mi bine de cînd un cetățean, avînd o atitudine timidă în totală neconcordanță cu nasul lung, începea un joc care, pentru Franța, Marii Revoluții, pentru poporul francez urmează să fie un joc al morții. Un veac doar, și, iată, jor enciclopedicilor, a lui Robespierre, Babeuf și Jaures se află din nou în fața unor date stranie de asemănătoare.

Ca și atunci, reacțiunea caută să sugrîve libertățile republicane, folosind mijloace care n-ar face altceva — afirma purtătorii de cuvînt — decît să apere Republica și cuceriți ei. În realitate, referendumul-plebiscit care va avea loc la 28 septembrie nu urmărește alte scopuri decît scrierul de la 20 decembrie 1948 care, acuzînd pe Charles-Louis-Napoleon Bonaparte la președinția Republicii Franceze, profăcea Republica „una și indivizibilă” într-un biet cadavru hărățit și anuită dintr-un condei cuceriților Marii Revoluții.

Mari capitaliști ca Boussac, Rothschild, Mirabeau, etc., susținutii de compari din alte țări capitaliste, vor să impună poporului francez o nouă constituție, care — afirmă purtătorii lor de cuvînt — ar fi o solidă garanție a întru menținerea regimului republican, pentru întărirea prestigiului Republicii franceze și pentru restaurarea ei ca mare putere. Preliminarile lucrărilor pentru redactarea acestei noi constituții „republicane” s-au reflectat în „rebeliunea coloanelor” din Alger (militari decorați de curînd pentru lărgul lor democratism intru asasinarea fără alegere a arabilor), în sugestia dată de ziarul gaullist „L'Information” de „a se redeschide de urgență ocolul din Guyana”, în comunicatul prin care domnul Salan a vestit lumea că armatele franceze din Algeria au ucis 20.000 de algerieni doar în cele dintii șapte luni ale acestui an, în arestarea

(Continuare în pag. 6)

Eugen Jebeneanu

Membrii corespondenți ai Academiei R.P.R.

SĂPTĂMINA

München

Septembrie 1938. Un avion aterizînd pe un aerodrom, un Sir descinzînd așubul, joșit, cu o salpistră umbrelă, o amicală strîngere de mînă, Chamberlain și Hitler. Fotografii au immortalizat scena care a dus la încheierea tirgului rușinos intrat în istorie sub denumirea de compromisul de la München. Într-o vreme era de fapt a trustrilor internaționale, iar Hitler, creatura lor, nu primea decît binecuvîntarea de a-și deslășura liber mîințele sale: „Drang nach Osten” și aprobarea de a declanșa al doilea război mondial.

Münchenul a devenit simbolul complorilor murdare, rușinoase, urzite în cabinetele diplomatice occidentale la ordinaul marilor puteri, împotriva libertății și liniștii popoarelor. Fiecare vreme istorică, cu trecerea întru, capătă însă o altă semnificație actuală.

Amintim de München întîlnirea dintre „Amner” și „De Gaulle la Cotswold” de două Eglises, amintim de München înțelegera dintre Krupp și Rockefeller însoțită de urletele joșitor SS-ști din Germania occidentală, amintim de München marșul pe care-l pregătise Soustelle, Massu și Salan pe străzile Parisului.

Eisenhower încearcă să compare retragerea trupelor americane din Taiwan și izgonirea lui Cian Kai-și cu Münchenul de altădată, cu și cum vase chineze sar alina linia New-York și ar încerca să invadeze continentul american. Fermi-tații Chinei populare și sprijinul dat de popoarele țărilor socialiste și opinia publică mondială arată că ea nu va îngădui un München asiatic.

În Asia, ca și în Europa, țere prietnic pentru un München nu există. Mormintele zecilor de milioane căzuți pe câmpurile de luptă sînt înfrîngătoare de la Bushwitz sau Buchwaldt sînt încă vii în memoria popoarelor. În centrul și răsăritul Europei au apărut state socialiste puternice, cu o populație de aproape 100 milioane de locuitori, hotărîți să dea o ripostă nimicitoare oricărui agresor. În Apusul Europei există impresiunea forțe populare și democratice care se împotrivesc oricărui aventurism militar înfrîngătoare al lui Hitler. „Tar” Uniunea Sovietică, hașionul păcii în întreaga lume, este astăzi de altceva, mai puternică decît a fost în timpul războiului mondial cînd a rămas și extern, nu va reuși.

Acad. Iorgu Iordan

Pentru ultima oară

1939. Îl înălțasem pe André Malraux acolo unde orice impuritate îngheață, pe piscul absolutului. Așteaptă, imi spuneau lucrui. Nu te necred. În el pîndește aventuriera. Suveranul suspiciunii mă revolta. Kyo și Katow din „Condiția umană”, Manuel din „Speranță”, Kassner din „Timpul dispăruților” nu pot fi alții decît ce sînt și în raport cu comunistii. Kyo, refuzînd oferta fosfoasă de a-și vînda credința în schimbul vieții, a răspuns atît anchetatorului: „Am devenit comunist din demnitate”. Scrierilor nu-și poate trăda eroii. Ar însemna să se renegă pe sine. Malraux nu poate fi un renegat.

Eram adolescent și aveam iuză... 1945. André Malraux invocă, în apărarea culturii occidentale, amenințate de preinsul pericol al Orientului roșu, necesitatea acțiunii anticomuniste, pentru transformarea statului țării sale într-o putere discreționară în mîinile lui Charles de Gaulle. Răspunsul la întrebarea întinim al generalului, ca reprezentant al partidului acestuia, în primul guvern al Franței liberate de fascism. Atît și-a dorit scrierilor convins că „omul viscaz” să ajungă zup?

Malraux luptînd împotriva lui Kyo și Katow, a lui Manuel și Kassner a renunțat la sine însuși. În beneficiul cui? Kassner, prizonier al Gesta-poului, condamnat la moarte, știe că nu va trece niciodată de partea celor care-l desparte hotarul dintre om și neom.

Malraux nu mai este comunist, dar nu poate deveni fascist, murmuram eu, rușinat, pentru el. Așteaptă, imi spuneau lucrui.

Mai erant adolescent și aveam încă iluzii... 1958. Aprilie. Malraux semnează, alături de J. P. Sartre, Roger Martin du Gard și Fr. Mauriac, un apel prin care condamnă și reclamă încetarea torturării patrioților algerieni. Vedeli? am strigat eu, atunci, lucrui. Așteaptă, mi-au spus ei a treia oară.

Nu mai eram adolescent, dar aveam o ultimă iluzie... 1958. Septembrie. Membru în guvernul propar al Republicii. André Malraux ține discursuri. Odiioară, cînd liza cuvîntul, trebuia să fie protejat de popor în contra poliției. De astă dată trebuie să fie protejat de poliție în contra poporului. Felicitînd și împărțind decorații parastitșilor care l-au chinuit pe Henri Alleg, el cere democrații să voteze o constituție prin care democrația urmează să nu mai fie democrație, algerienii să nu mai fie algerieni, și francezii să nu mai fie francezi.

André Malraux, ceu ce cere e absurd. Nimeni dintre cei cărora le

gim reacționar extremist, cu mîință de dictatură personală foarte pronunțată. El nu are încă o această evoluție de se va realiza. Franța, cu necesitate și recomanda drept patrie a revoluțiilor, aceasta Franța s-a dispărut, nu-a putut să dispară, oricît o vînturi a prînt și în ultima vreme de la dampnă disonantă și din afară.

Mia năsur și cu printru prețului poporului francez, ale cărua conștii, miile și mîri, am avut priegiu, în diverse rînduri, să le cunosc prin contact direct cu reprezentanții ai lui aparținînd mai tuturor păturilor sociale și să le apreciez în cel mai înalt grad. De aceea imi mense glasul cu și milioane de prieteni din lumea întreagă ai acestui brav popor, exprimîndu-mi speranța și credința că încrederea, mai mult decît condamnarea, de a-l înjosi, în numele patriotismului aliat cu asupritorii lui interni și externi, nu va reuși.

Acad. Iorgu Iordan

Ion Mihăileanu

München e un memento mori o invitate la meditație. Cine încearcă să desconsidere lecțiile istoriei sau refuză să privească noile realități drept în față, nu e niciodată mingial de snarh.

Ion Mihăileanu

Actualitatea și teoria distanței

Realitatea înconjurătoare a constituit din totdeauna sursă firească a literaturii. Anticul mimesis presupunea imitarea unor acțiuni și caractere. Viziunea mitologică a epocii chiar, în ciuda dominării ei de către miraculosul pagin, era adinc umană pentru că reflecta societatea și oamenii, pentru că introducea și în Olimp relațiile întîlnirilor și autorul pînă-ultim din Algeria și mijlocului fascistului. El e sincer. Recunoșc, îi vine mai ușor. Nu-l apasă trecutul tău.

André Malraux, vreau să-ți multumesc pentru ceva. M-ai eliberat de iluzia, ultimă, că mai ești André Malraux.

Mihail Petroveanu

MITELBERG: André Malraux

din „L'Humanité”

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VA!

DARUL

Nu ne-am văzut decît o dată
Un ceas — în aburii de ceai,
Dar gîndul meu ca pe un cîntec
Adește cheamă. Ian 70 Tai.

Purtai medalii pe tunica
Și rîni în pieptul tău viteaz,
Soldat chinez cu mîini de fier,
Cu flori de totus în obraz...

Bătușe-n geam, de despărțire,
Un vînt cu zurgăau, sfios —
Atunci, dintre medaliile 10
Din dreptul inimii ți-ai scos

Și mi-ai întins-o în tăcere...
Și-am dat să ping și n-aș fi vrut...
În dreptul inimii, pe haină,
Rămase locul get și mut...

O, cite flori purtai în zimbet
Cercînd în mina mea să treci,

Din mîna-ți lină ca o harpă
Un semn al dragostei de veaci...

De-atunci băturam căi răzlete,
Ce largă-i lumea, Ian 70 Tai...
Nu ne-a fost dat decît o dată
Un ceas — în aburii de ceai.

Dar unmei se lasă-amurgul
Cu sumet blind de zurgăau —
Eu scot atunci dintr-o cutie
Cu panglici roze, darul tău.

Și mi te-nchipui ca și-aveai
De veghe tărnicior nati,
Din ochii tăi minia Chinei
Aruncă trănțele-n șacalii...

Iar pe tunica ta, în locul
Ce rămăsese gol și mut,
Lucește inima-mi și arde:
Credință pururea și scut.

Eugen Frunză

AVERTISMENTUL

China populară, China comunistă a dat nenumărate avertismente aventurierilor războinici. Provocările de război ale ciankașiștilor, din îndemnul și cu sprijinul față al avioanelor și crucișoarelor americane, a sîrmit un val de protest în toate țările iubitoare de pace. Avertismentul guvernului de la Pekin nu este numai avertismentul poporului chinez; el este și avertismentul tuturor popoarelor sovietice, tuturor popoarelor țărilor de democrație populară, tuturor țărilor eliberate de robia colonialistă și a milioanei și milioanei de oameni ai muncii de pe tot globul, care strigă într-un singur glas: Jos mîinile de pe China, Americi! Nu te juca cu focul!

În ciuda tuturor avertismentelor și protestelor, America își intensifică pregătirea de război, condusă de la fac declarații provocatoare, iar avioanele și vapourile lor patrund în spații și în apele teritoriale ale Chinei continentale. Chiar în America și Anglia se ridică glasuri laude care vor să oprească un nou mîncel de dragul lui Cian Kai-și. Se ridică glasuri chiar din rîndurile dispanșilor comunistului.

Ultimul mesaj al președintelui Consiliului de miniștri ai Uniunii Sovietice, Nikita Hrușciov, este clar și categoric: un atac împotriva Chinei populare este un atac și împotriva Uniunii Sovietice. Vor lina semne de acest nou și repetat continuul al mesajului? Sau America doare să lina omenirea moru în pragul războiului? Probabil că oamenii politici americani nu mai au oîndă și liniște de cînd China populară s-a consolidat și a cîștigat prestigiu mondial, de mare putere.

Boğățiișii americani țîneș, se vede, după trăsura cu două roți trasă de un colț slab și bolnav, ca pe vremuri, cînd China era semicolonie Americii.

Pe domnul Dulles îl supără grozav și prietenia dintre China populară și Uniunea Sovietică. Se vede că n-a citit nici testamentul lui Sun Iat-sen,

nici mesajul adresat de acesta conducătorilor comunisti ai Uniunii Sovietice, înainte de a muri. Sun Iat-sen a prevestit triumful luptei poporului chinez și înfrîngerea în lupta comună cu popoarele sovietice.

„Luîndu-mi rămas bun de la voi, iubii tovarăși, vreau să-mi exprim speranța că va veni ziua cînd Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice va saluta China puternică și liberă ca pe un prieten și aliat al său, și că în marea luptă pentru eliberarea popoarelor asuprite ale lumii, acești doi aliați vor merge mîină în mîină spre victorie”.

Prezidiunea lui Sun Iat-sen, bazată pe cunoașterea și analiza faptelor istorice și politice concrete, s-a adevărit. Uniunea Sovietică a salutat cea din China eliberată de cotropitorii imperialiști și de slugă lor, ciankașiștii. Dar nu numai a salutat-o, ci și sprijinit-o să se elibereze și să se întărească, să devină o mare putere mondială. Era o obligație frățască, internaționalistă, cum se întîmplă în toate țările care constituiesc socializmatul, acționînd după proverbul: toți pentru unul și unul pentru toți.

China populară nu este singurul în lupta ei. Avertismentul pe care îl dă poporul chinez aventurierilor războinici nu este numai avertismentul Chinei, ci al multor state și popoare care nu vor lăsa să se comită crima împotriva umanității, nu vor lăsa China singură.

Poporul chinez nutrește sentimente de prietenie față de poporul american. Poporul chinez nu vrea război. El vrea să devină stăpîn pe pămîntul său. Alit. E destul de clar. Americanii vor să împiedice poporul chinez să devină stăpîn la el în țară și în amenință cu război, cu bombele cu hidrogen, ca și cum ar fi singurii stăpîni ai acestui arde. Poporul chinez și nimeni pe lume, nu poate fi intimidat de capitaliștii și imperialiștii războinici. Vor îndrăzni să trîmîta la moarte floarea ineretului american? Pentru cine să lupte? Pentru cine să

moară tinerii americani? Ar fi bine să se întrebze și să-și răspundă singurii. Mamele americane încă nu sînt uscat lacrimile de pe obraz în urma dezastrului de la Pearl Harbour. În fundul oceanului s-au scufundat alți-țea nave de război americane și alți-țea vieți tinere...

În strîmtoarea Taiwan nu-i pace de opt ani de zile. Nu-i pace și nici nu poate fi pace alina vreme cît trupele americane ocupă prin forță pămînt

Dumitru Corbea

(Continuare în pag. 6)

Al IV-lea Congres internațional al slaviștilor

Moscova, 9 septembrie 1958. Din camera mea, de la etajul al 24-lea al hotelului „Ucraina”, panorama Moscovei apare imensă: orașul își împinge casele pline în zare, iar în

la picioarele mele, se deslășoară pînza aburii a rîului Moscova. Buzdăul de vapoare de pasageri, de remorcare și de șepuri. Coșurile unei uzine asoprate jumeză fără intrerupere: pînă acum cîțiva ani, cartierul acesta se afla la periferia orașului, iar în locul hotelului care își înalță astăzi etajele pînă în înalțul cerului, se întîdea un maidan.

La Universitate nouă, pe străzile Lenin, sîndînt Congresul internațional al slaviștilor se deslășoară zîmb, reparitate în scelti numeroase. Participă aproape 2.000 de delegații din toate părțile lumii. Majoritatea țărilor reprezentate au tipar volume colective consacrate problemelor lingvistice și literaturilor slave, în cinstea Congresului. La clubul Universității, de la etajul I, s-a organizat o expoziție a acestor lucrări, precum și a tipăriturilor noi în domeniul slaviștilor: ele umplu lungi șiruri de rafturi într-o sală vastă.

Lingvistica sovietică e în plină dezvoltare. Curenții ei noi, precum structuralismul, cibernetica cu aplicațiile ei la traducerea mecanică, lingvistica matematică, înregistrarea electronică a gîslului vorbit și analiza spectrografică a sunetelor, toate înnoațiile care au transformat lingvistica, în ultimii douăzeci de ani, sînt studiate și experimentate aici, în seminarii și laboratoare.

Al patrulea Congres al slaviștilor era de mult așteptat: după primul

în opere sale”. Din imediata actualitate au extras scrierilor figurile caracteristice vremii lor și în același timp simbolice pentru multă vreme — el se mențin împrejurările asemănătoare celor care le-au creat — tipuri de circulația unora ca Hlestačov, Oblomov, Manilov, Juliep Sorel și Rastignac.

Marii realiști critici, aplicați asupra actualității vremii lor, au văzut cît

Savin Bratu

(Continuare în pag. 6)

Acad. Al. Rosetti

(Continuare în pag. 6)

Lui Alfred Margul Sperber la 60 de ani

Dragul meu Alfred,

Imi vine vestea că împînești 60 ani. E de crezut? Desigur. Nu este tu omul cărui să-i fie pe plac plăsele neadevăruri ale aniversării.

Pe creștet ai o perie deasă de argint; de o parte și de alta a gurii energice și sensibile — două braze adînc.

Au fost călătorii lungi și prele în lumea reală și-n lumea cărților; o sensibilitate ardentă de poet ce care sechea societate a rînil-o adeseori; o minte iscoditoare care a căutat adevărul vremii noastre și l-a găsit, de timpuriu, în lupta proletariului pentru eliberarea întregii omeniri; asta a fost și este viața ta: o viață de muncă intensă, de freamăt, de dăruire.

Cum să nu-și fi lăsat ea peceata pe chipul sî-n trupul tău? Și totuși, cum să crezi? Te văd în fața bibliotecii tale, scolină din raft o carte, delicat, cu mîini îndrăgostite, apropiînd-o tare, tare de ochii tăi mîni și recitînd nersuri, cu glas scăzut, într-un extaz de adolescent; te aud, cîșind cu voce tare, la o lume nouă, drăpăli și bună ce se naste sub ochii noștri...

Așa să fie nămenii la 60 de ani? Păstram, se vede, o imagine convențională a otrăsit, în care intră și un

grăunțe de blazare, oboseală și șcepticism. Prezența ta vie răsăndă schemele, cu țîrșimul ei tînd, cu receptivitatea ei proaspătă. Mă gîndesc, zîmbind, ce pat al lui Procut și orice efulziune sentimentală. Cine nu te cunoaște ar putea crede, din spusele mele, că ești numai așr un liric, un visător.

Cine nu țî-a citit satirele și parabolele, cine nu țî-a văzut surisul ironic sau mușcilor, cine nu a simțit înversurarea cu care-i urăști „pe răi și pe fani”, pe dusmînii demai-

Maria Banuș

(Continuare în pag. 6)

Impotriva ermetismului

In ultima vreme, critica noastră literară s-a ocupat de reconsiderarea literaturii între cele două războaie mondiale. În această acțiune s-au produs și abateri de la principiile leniniste ale valorificării mesterului, în sensul prelucrării în bloc a creației unor scriitori, al unei însușiri combinate față de curentele dominante (tradiționalismul, modernismul etc.). Sistemul datori să aprofundeze cercetarea principiilor curente decadente în literatura noastră înainte de eliberare, denunțând caracterul reacionar și pretenziile reactivității lor sub diferite forme în literatura contemporană. Pentru că mirajul ermetismului atrage încă tinerii poeți dezorientați, îi dedicăm primul nostru studiu.

Indată după primul război mondial, ermetismul părea a fi una din acele mișcări literare care rezervau viitorului mari și neașteptate surprize: s-ar fi spus, un cimp întreg de acțiune, destinat celei mai apropiate posterități. Dar timpul a răpit de mult ermetismului vremea apăsătoare de autenticitate, dovadă că este una din acele clase-cări nepunctuoase să se împlinescă, să se transmită, să dureze.

Oricât de multe scrupule și oricât de mult tact ar trebui pentru a stabili limitele dintre drepturile istoriei literare și drepturile unei existențe degradate și periculoase de a-și duce cu sine, în mormint, secretele, ne vom încumeta totuși să aruncăm o privire asupra acestor mișcări literare. Actul poate să pară un fel de efracțiune în cazul ermetismului, curent care și-a făcut totdeauna cunoscută țara și-a făcut lumea secretele sale și încă pe mîini prolate.

Trebue spus, din capul locului, că ermetismul nu reprezintă o achiziție absolută a vremurilor moderne. A-deceea, activitatea artistică a fost, în epocile de declin ale unei clase, debitarea acestui curent. Izolat, aventurile ermetismului se pierd în depărtarea anilor, iar istoricii consemnează, încă în sec. XIX, disputa între cîntecul clai și cîntecul ermetic, trobar clar și trobar clus.

Ermetismul a revenit în discuție la începutul acestui secol, în mijlocul unei societăți în care clasa dominantă își asigurase, prin prescrierea despotică a apăsătoarelor, răzgăul senin de a degusta arta. Ameliorarea sporită de bogăție și putere, înlăturată prin exploatarea sistematică a păturilor muncitoare, născuse dorința unui răzînt consum de risipă artistică, de la care să fie excluse ale categorii sociale decât cele privilegiate. Izolat în propriul ei parazișim, clasa stăpînitorea trăia spasmiurile unei decadente în care voluptatea și coșmarul sîrîșitului apropiat se amestecau.

Inspiratorii ermetismului socoteau că domeniile poeziei sînt lăsat pe seama prea multor devotamente și inițiative de rînd. Spre a îndepărta pe artiștii de la menirea lor adevărată, oprindu-i să se consacre umanității revoluate și dorința de alt destin, fusesse pusă în circulație părerea că zona cea mai profundă a poeziei ar fi cea mai puțină explorată și mai misterioasă a vieții noastre inconștiente.

Poezia ermetică este un limbaj secret, specific societăților închise, așa cum unele triburi au avut o limbă a duhurilor" întrebuintată exclusiv de preoți și alcătuită din cuvinte devenite tabu. Acest limbaj și toată și un lexic mistice, lîndcă poezii nu vorbește în numele lor personal, ci în numele unui secret suprem. Secretul conform unor întințate superstiții — nu poate fi divulgat celor mulți, căci — înlocuim, scrierilor credințe — îndată ce o idee se face înțeleasă de mase, ea începe să se degradeze. S-ar putea crede că poezia ermetică înțelne doar o legătură aparentă, superficială, cu mentalitatea primitivă și ocultismul. Dar nu! Se poate produce devada că această mișcare literară nu deschide un nou unghi de vedere, ei reia cele mai înapoate concepții, dăind de pe vremea cînd strășnii noștri, pradă friei de necunoscut și înpăimîntați de curgerea fenomenelor, căntau să se agate de eternitate și să se preserve de moarte prin credința că ar exista o lume imuabilă, iar cei care sînt înălțați la rangul de a coresponda cu ea se extrag din imperiul trecătorului. În adevăr, ermetismul exprimă credința într-o ordine supraistorică, neschimbată, eternă și soocote că adevărata participare la viața universului s-ar face

prin integrarea inițiată în enigmele, în simbolurile acestor lumi transcendentale. Sensul, proporțiile și valențele unui simbol s-ar releva printr-un sirguncios și devotat travaliu, accesibil numai cititorului. Deci lucrurile se petrec întocmai ca în misterele în care oficianții, ori de cite ori vrea să intre în contact cu lumea supra-terestră, își parusește, de-a lungul unui ritual sever, precară și umilă condiție umană. Ermetismul exprimă, așadar, prin simbol, un sistem de afirmări asupra așa-zisei realități absolute (Templele, labirintele, monumentele sacre ale culturilor primitive, tălmăcesc de asemenea, prin dispoziția figurilor abstracte, geometrice, sensul lumii și constituie un instrument de tranziție cu lumea supra-naturală). Dacă ermetismul a recurs în cifrarea realității la simbol, este fiindcă simbolul reprezintă în concepția mistică „ceea ce a fost la început” și nu copia realității mobile, istorice. Se știe de pildă că, mult timp, Buda a fost reprezentat iconografic printr-un gol, iar apoi printr-o spirală. După cum se mai știe că arta mistică traduce ideile prin simboluri abstracte: cerul, vîntul, tribului, zig-zagul, socotind-le elemente „purificate” de experiența simțurilor, realități găsite nu prin cercetare, și că atare supuse greșeli, ci date primordiale ale minții. Aceste simboluri vorbesc despre un spațiu și un timp în care lucrurile se află într-o perfecțiune cum nu se poate și o de-a lumea încercuțată. Caracterul abstract al versurilor — punct esențial al programului poetic al ermetismului, — înseamnă apoi la mîntuire străvănă dezbucurată de orice formă, înțelegerea la primordiale. La preformă, la acea stare cînd oamenii puteau să cunoască, fără să devină, fără să se schimbe, adică în acea epocă în care nu există istoria.

Se află la baza ermetismului o viziune retrogradă asupra lumii, viziune tulburată de misticism, în care realitatea istorică este anulată în beneficiul unei imaginare transcendente. Același misticism literar — posibilitatea o îmne incrementă, imobilă, iconantă fidelă a aspirațiilor clasei dominante, clasa ostilă oricărei schimbări și refractară, prin vocație, ideii de progres. Ermetismul este expresia unei societăți sclerozate, măcinată de grave, fatale contradicții, și în care sentimentele mari și nobilele pasiuni sînt rare și și-au pierdut valoarea. (Căci patosul, dramaticul, tot ce implică o ciocnire și un deznoamînt legat de evoluție, este îndepărtat de mentalitatea acestei societăți). Ermetismul este alibiul unei societăți istorice și al unei literaturi care se vrea subtilă și care e în primul rînd secă-tăciată. Iată taina ce se află la rădăcina acestei mișcări literare și pe care întregul sistem de camuflaj și de adevăruri simulate se străduie zărnice să o mențină.

Totă această arată că nu fantezia sau capriciul ar fi prezidat nașterea acestui curent, și nici că intenții nobile și pure l-ar fi îndrumat. Ermetismul nu este o prenișă, ci o limită. Nu este primul act de putere al unei arte, ci ultima ei zvîcnire. Nu este literatură — așa cum o de clară — servită, servitoare, și, dimpotrivă, e patronat de un spirit conservator, opunîndu-se în orice adevărat umane. Aparent, nu face nici o concesie, nu caută să menajeze prejudecățile societății burgheze, nu are susceptibilitățile celor puternici, conștientă și conștientă de viziunea totală. În adevăr, noaptea mes-tăriei nu poate ascunde fondul de sine rețențione. Desigur, de frumusețea arată, de astă dată, o genezeică putredă.

Privit în întregul său, ermetismul apare ca tentativa de a întoarce gîndul din drumul ei spre realitate, către o abstractizare mereu spirită; o încercare de a face din literatură aparatul elășelor exploatare.

Acoperînd la noi în țara marile forțe poetice ale lui Ion Barbu, ermetismul a sosită că și poate serba triumful definitiv. A reușit numai să dea mai mult fast și mai multă înțînă adevărului că această mișcare literară este fîgduțită, de-la naștere, eșecului.

B. Elvin

(Continuare în numărul viitor)

Volume ce vor apare în „Luna Prieteniei

Romino-Sovietice“

A devenit o tradiție ca în fiecare an în „Luna Prieteniei” Romino-Sovietice să apară un nou număr de cărți din literatura rusă și sovietică. Activitatea „Cărții Russe” se onoră anul acesta la fel de rodnică. Spicium din plan:

Din Opera Mareii Poetice: Opere vol. XI (ce înmănușează toate de teatru) și Opere vol. XII (poezii). Din N. V. Gogol: Opere vol. VI — care cuprindă coropondența și publicistica autorului „Sufletelor moarte”.

Ver mai apar: din Turgheniev, Opere vol. IX (teatru) și Opere vol. VII de G. Tolstoi, Volumul VII din Operele lui G. Tolstoi cuprind: „Anna Karenina”, „Zvopole”, „Sotoniul nr. 6”, precum și alte năvele scrise în epoca de maturizare a scriitorului.

Scriitorii revoluționari democrați N. G. Carnișevski și A. I. Herzen sînt și ei prezentați prin două opere. Carnișevski prin mult câștigat volum de estetică (Opere filozofice, vol. I și Herzen prin „Aminții și căsuțele” vol. I — ce dezvoltă personalitatea criticului în anii copilăriei și cei de studiu.

Din opere ineditate: regimului socialistic, Moșin Gorzi, seria traducțiilor este continuată cu volumul IX — (Nivelul).

Traducțiile din literatura sovietică sînt reprezentate în primul rînd prin Mihail Soloviov: Pe Donul liniștit și Pămint deșelintit (scenarii). De Ilya Ehrenburg vom citi „Pe scările” — roman despre viața oamenilor sovietici în perioada de început a construcției socialiste în Uniunea Sovietică. „În vîm cîntecului de război pe Volgă” este un episod deosebit din eroica construcție a Magajlovskului pe V. Olovnikov și de asemenea „Scenariul”, năvel împănat de viața unui călător și pe L. Olovnikov, ce romanul „Drumul spre ocean”.

Drama de război sînt și volumul de amintiri „Căci în Lenin” de S. K. G. și „Căci în Lenin” de S. K. G. și „Căci în Lenin” de S. K. G. — care cuprindă o parte din viața mareii Lenin. Iar S. Rosenfeld cheva pegini emoționante despre viața amuzantă a artistului Fedor Soloviov.

Volumul de reportaje „La masa de lucru” de Victor Vîșiu ce va apare în această lună însoțită de interviuri luate de autor scriitorilor sovietici Fein, Ehrenburg, Leonov, Paley, Kozlov, despre literatura sovietică contemporană.

GAZETA LITERARĂ

AL. ȘAHIGHIAN:

„De la Tian Șan la munții de Jasp...”

Dacă orice colț din marea țară a socialismului este graitor pentru ultimele transformări petrecute în cele patru decenii scurse de la Revoluția Socialistă, transformările Kazahstanului iar a fi rodul unor adevărate forțe magice. Un popor de nomazi, ignorînd cuceririle elementare ale civilizației străbate, în pătruzeci de ani, drumul pînă la marea civilizație a secolului al XX-lea. Cartea lui Al. Șahighian „De la Tian Șan la munții de Jasp...” este, după cum însuși mărturiseste, „rodul pelerinărilor prin stelele admormite, pe care soieticii le-au găsit cu înfioratele catrine ale grînzilor și le-au apropiat de boltă prin marile construcții”. Desi înformată despre lucrurile pe care le cîntă și prevenit asupra vastului șantier de peste 2 milioane de kilometri pătrați care este Kazahstanul, ceea ce îi dă ochii e așa de impresionant, înțînă autorul pare a fi mereu luat pe neprețuit, rămîndu-și continuu conștient. Cartea sa e rodul unei porniri spontane, al necesității de a se destăinuși. Vechiul popor cazah aspruit, stăpînit de misticism și ignoranță, trăind în sărăcăcioasele ture, construite din nuiele și lut, călătorind prin asprul pustiu Karaganda pe cămile, este astăzi unul din cele mai înfloritoare neamuri din cîte trăiesc în marea Uniune Sovietică. Auzurile imense care giugile în adîncuri sînt scoase la suprafață și valorificate prin forța și măiestria celor mai moderne mijloace de extracție și prelucrare, a căroră nișă peste tot scodina la înălțimi bogății. Seceta, odinioară o calamitate, este astăzi corectată de marile irigații, iar solul pare a șterpi, printr-o recoltă de necrezut, stăruțita de care înspăimîntase pe oameni. Din această dramatică in-

terestare a omului cu natura, nu a rezultat numai schimbarea de nerecunoscut a peisajului, ci și plămădirea unui om nou, care, transformînd natura s-a transformat pe sine însuși. Al. Șahighian, în dorința de a împărtăși cititorului toate cele văzute, reține adesea la cifre și date inutile, mai concludente decît orice impresii, oricît de meșteșugit exprimate.

I. Colibași

VASILE CĂBULEA:

„Culegătorii de aur”

Tara noilor — după cum spunea Geo Bogza — e o țară de piatră. Pe orînduri a pătrunde în universul Apusenilor, te împînză același peisaj primiviu, colțuros, prăpăstios, alcătuit parca numai din două elemente: piatră și brazi. Oamenii au trăsăturile mediului. Sînt aspri, năpraznici, dirzi, nenfricți. Duc o viață dură, de continua luptă și înveșugătoare. Săvaca le era în trecut totală, înfricoșătoare în elementaritatea ei. O sarcină de stîncă tare, liniară, fără forme și rețet. Politicienii burghezi vorbeau mult despre ea. Se făceau probele pentru înălțarea ei. Se făceau conferințe. Se instituiau anechete. Veneau delegații. Se flutura niurajul prosperității și se conclueda, invariabil, că problema e insoluibilă atita vreme cît moșii se încăpățîneză să locuiească în creierul munților, reținînd și coboare la ses. Dar oamenii, inadaptabili la o altă geografie, continuau să trăiască pe crestele munților, să se războiască cu foamea, zăpezile și invazia spirochetoilor și să sperie, îndărînată, cum e firea, în vremuri mai drepte și mai bune.

„Culegătorii de aur”, volumul lui Vasile Căbulea, e o încercare de monografie (chiar dacă nu înfălțuiea literatură) a Țării de piatră. Autorul nu și-a scris volumul pe baza unei grăbite și convenționale documentări. Fiu de uoț, Vasile Căbulea s-a născut și a crescut în aceste locuri. „Tot ce scriu în această carte, am văzut cu ochii și am simțit cu înțînă. Oamenii pe care i-am luat drept eroi sînt prietenii mei sau ai tațălii mei. Am fost la ei acasă, am stat la masa cu ei, m-am bucurat și am suferit alături de ei. Prin lucrurile neasemuit de pitorești pe care le descriu, am copiat stînd într-o poiană și pîzîndu-le să nu le mînceie lupii... După ce-am crescut am prins coada toporului și cu tăic-meu ne-afundam, cu zorii deodată, în tălpițele adîncurilor pădurilor și culcam la pîmînt cel mai falnic dintre brazi; îl prindeam în zale, după boi, și fugeam să nu ne prindă pădurarul. Frate-meu mai mare lucra în mîna. Și toți adunam de-abia cît să plătim grăunțele de mîl pe care le făcea mama mămăliga”.

Autorul, ca toți moșii. Își iubeste munții și oamenii munților. Dar, spre deosebire de ceilalți, dragostea sa n-a rămas în adîncuri, ascunsă și nemărturisită, ci, beneficiar al realizărilor noilor orînduiri, a ajuns în sfera exprimării verbale, a artei. Respiră din vîm mîndria pentru genealogia moșească. E afirmată cu tărie, strigată chiar, nobletea muncii. E venerată și pomենită în tot locul tradiția de luptă a urmașilor lui Horia, intruții pînă la confundare cu stîncile și semeala lor nărușie. E înierat întințunecat trecut, apusa iale peste care clase interesate se străduiau să asterne un văd de romantica patriarhalitate. Și e cîntată, cu voce tare, bucuria vremurilor care au venit.

Familiar, ca la el acasă, autorul își invită cititorul pretutînd. La început pe poarta de mîzări a Apusenilor sînt Turda, orașul în care istoria străveche și contemporană trăiește cu intensitate. Cu profil distinct industrial, cu văzduhul străpuns de șuierul sirenelor și coșurile uzinelor, orașul e o mărturie grăitoare a marilor transformări petrecute în ultimul deceniu pe aceste meleaguri. Apoi cu „Mocănița”, pe la cheile Turzii, în susul Ariusului, prin Cîmpeni spre satul lui Avram Iancu. E înțînă eluștriat. Din most-săsimosi, locuitorii de oim partea locului lărau brazii înalți de plesnău cerul.

Z. Ornea

Duișoi și grași florari Hamanzi, Morări ce moarte măcinăți, Pirați moderni intrînd în port, Ascunși steagul cap de mort în nărilor albulor lulele, Ascunși moartea în lălele. „Culoarea roșie și neagră”, poezie care se citește și azi cu aceeași satisfacție în polișia cititorilor versuri goale, reușite să demonteze cilgul idilic al falsei democrații din S.U.A. cu amintitul procedeu al răsturnării imaginii prin suprapunere. Folosirea culorilor ca simboluri, procedeu permanent (și uneori abuziv) al lui Bourreanu, găsește aici deplina justificare. În general, un poem al lui Radu Bourreanu e o imagine unitară în care simboluri (culori, nume proprii, vocabule-cheie) ilustrează o viziune globală.

Semniificația pentru evoluția liricii lui Bourreanu ni se pare „Vlăraa cosmică”, poem ce include volumul și cără imbră această viziune generală, vagă, cu aspirația sa pentru armonia universală, pură, cristalină și ușor duioasă. Lupta pentru pace — tera predominantă a poeziei sale — e prezentă tocmai dorința de a se elimina gramnic acest corp ostil vieții, producător de suferințe și catastrofe: ațătorii la război, „democrații de carton”, marii banchieri și armatori. Dușmanul de clasă apare la Bourreanu ca o forță malefică, diabolică și obscură, țară a cărei înclivitate nu poate exista fără imbră această viziune generală. Fiește, evoluția poeziei lui Bourreanu ar fi necesitat o analiză și a altor cînteci ale volumului, dar — mai ales la o culegere de versuri cunoscute — am renunțat la aceluia extensivă pentru a ne concentra asupra momentului esențial al trecerii de la o etapă a creației la altă etapă, superioară. Într-o epocă în care defaimătoarii noii noastre literaturi răspîndesc felurite calomnii, își găsi interesată a rezista acestui moment al saltului calitativ care demonstrează, la un poet autentic, că adoptarea metodei realismului socialist a fost o necesitate profundă a scriitorilor și cîntecilor; de așternut că noua metodă nu a estorpat omenirea creatoare ci l-a permis să se dezvolte deplin. Astfel, în evoluția poeziei noastre, vom găsi în această viziune răsărită răsărită și deplină.

Cronica LITERARĂ

„Sîngele popoarelor”, versuri de RADU BOUREANU

In dezvoltarea poeziei noi, realist-socialiste, „Sîngele popoarelor” (1948) marchează un moment. Integrarea în istorie, depășirea unui ermetism multă, a unui lirism care nu se dorea decît propria lui expresie, devenise o necesitate internă a poeziei lui Radu Bourreanu pe care — am încercat să arătăm aceasta — prezența războiului o marcase. Celor care afirmă (Lefebvre, Kott, Vidmar) că realismul socialist e o metodă introdusă din afară, de teoreticieni, le putem opune texte literare care demonstrează cu totul altceva. Dramaticile experiențe umane pe care le-am trăit cu toți în ultimul război universal au modificat profund sensibilitatea scriitorilor și a cîntecilor. Jocul sterp cu vorbele, expresia unui ermetism dar multă prin sterilizarea de probleme, expresia hermizantă ca alt mod de înclivare în propria subiectivitate, toate aceste caracteristici ale poeziei moderne deveniseră caduce. O poezie, care se mîndrea cu gratuitate ei jig-nă sensibilitatea unei umanități deficiente lucidă prin suferință, însetată de revărsarea merilor probleme ridicate cu atita brutalitate de real. Pe de

unde poetul era dominat de evenimentele, înfricoșat de beznă roșie a măcelului, istoria înțeleasă îl face să simțim marile probleme. (Arătăm, în cronica precedentă, cum istoria invadase poezia lui Radu Bourreanu și cum volumul „Căci de apocalips” era obsedat de oribila prezență a războiului). Așadar, poezia noastră — în ceea ce avea mai reprezentativ — a trecut la o expresie directă, la o conștientare a lui eu în noi, s-a lăsat împregnată de istorie, s-a ridicat la marile probleme și toate acestea ca urmare a unei necesități interioare, spontane.

Căuind ajutorul filozofiei, poezia s-a orientat către marxism-leninism, singura concepție care putea da un rost, un răspuns logic, convingător, problemei prezente ale realului, singura concepție care ne putea ajuta să ieșim din golul singur în care ne auziserăm aventurieri fasciști, singura concepție care putea da un rost, un sens vieții ficcinate dintre noi. În parte, cît și întregii colectivități muncitoare rominești. Așadar, cînd un Henri Lefebvre acuză realismul socialist de a fi o metodă elaborată de teoreticieni și introdusă din afară, ei ignoră cu bună știință realitatea (nici în Franța, problemele poeziei, după război, nu au fost atite decît la noi). Ajutîndu-i pe scriitori să și apropie și să și facă a lor concepția despre lume a clasei muncitoare, partidul le-a deschis zona marii și autentice arte, le-a ajutat să devină ei înșiși și astfel să fie poeți ai poporului nemuritor.

Cu „Sîngele popoarelor” Radu Bourreanu conștient poezia sa mîntorată. Dar alții suferință devine minie și de

Doar luna cîteodată, beată, va aminti un iatagan de ienier. Radu Bourreanu nu este un poet al cotidianului, al vieții obișnuite transfigurată poetic, ci un cîntăreț al viziunilor largi, vagi, al unei forțe uriașe și calme. În cîntul „Festival 1953”, poetul hantizează cu globul pămîntesc în mîna.

De mult (excepțundu-l pe Geo Bogza), nu s-a mai ridicat în literatură noastră asemenea voce domol profetică, de un dramatism teatral și un patetism oratoric. Dar în timp ce Geo Bogza descoperă cosmicul în cotidian, Radu Bourreanu descoperă viața „privind voadă de melancolie și cu nărite în freacănt pasionat, poetul își începe cîntul ca o epopee: „Alteia țări pe glob și a țina sînge...” E un leit-motiv dramatic: „Alteia stîflete pe glob și atita moarte...” Suferința umană primese proporții planetare, singele vărsat în război e un fluxiv uriaș ce încinge pămîntul și care a putea revărsat, să acopere orase, cîmpii, păduri, iar ura popoarelor față de fiorosii dușmani ai păcii” are și ea dimensiuni uriașe, e o forță cosmică, irezistibilă. Tensiunea dramatică a marilor forțe înclinate se rezolvă profetic, într-o calmă dimineață a păcii universale.

Eu știu venind o dimineață fil-fîind ca turturea cenușie, Ce se așează gurînd pe un copac de fier, Goarnă de foc sunînd măcel-n-o să mai fie,

termenului. Iată cîteva versuri dintr-o frumoasă evocare a vechii Budapeste: Irigulos evocă răsuna de grofi: Veacul trecea în echipaje și pe cai de pustă,

Medios orașul leșina-n tarafuri, Chelții nobili înclau în zori Pe apele albastrelor viori Cînd luna rîdea plecînd brumatele carcașuri...

Regii de piatră-n furide păreau filozofi Mereu privind trecerea lumii sub poduri, Ei, scoși cu dalta din șomn și istorie, Vedeau cum s-apropie sîrșitul unei vieți fără glorie.

Fiecare poem e o evocare a unei țări, a luptei unui popor pentru pace și libertate. Radu Bourreanu creează o imagine generală prin conștientarea unor procedee care îi sînt familiare: aglomerarea de nume proprii cu sonoritate specifică, gesturi conștrate etc. Vechia Budapesta înclau în zori prin lucrurile comune ale castel: echipaje, tarafuri, cheful și alternarea între orgoliul țanș și leșinătura sentimentală la zăfet. Burghezul olăd-z (într-o poezie care rămîne model de genului), trist și gras, minat de spleen, poștește — sub crucea morilor de vînt — calde și fecunde pămînturi străine. Imaginea comună a bonomului placid, puțător din lulea și cu noștaglia finuturilor însoțite, e însă răsturnată tot de poet care suprapune imagi-convenționale pe aceea reală. E ironia grea, a miniei care demască discordanța dintre aparență și esență:

de Paul Georgeșcu

UN OM FĂRĂ ACTE DE IDENTITATE

— Asta e.
— Omul se uita la ei, dar nu înțelege: nu le vorbește limba. Capitanul însă știa românește. Era un specialist; vorbea limbile mai multor țări vecine. Fusesse trimis anume în teritoriul acestei de frontieră, unde veneau toate „cazurile” întinplite într-un sector de două sute cincizeci de kilometri.
— Bănuș seara, zise capitanul.
— Vino mai încete, Stai jos.
— Bună seara, zise omul și se așeză. Ședea cam drept, cam țepăn. Iși ținea palăria proastă în mâini; nemiscată în mîini nemisicate. Capitanul îi spuse soldatului să iașă și să aștepte afară; apoi, locotenentului:
— Prin urmare, asta este?
— Asta, zise locotenentul. Locotenentul era blond, cu o față osoasă și roșie, de sportiv arns de vînt și de soare; era camios de sîni; și nu se putea să nu fie sportiv și să facă vrea în lăncușă prin mîni și să facă aceleia iarna. Acuma însă nu era decât toamnă: ploaia grea se auzea răpînd în ferestre.
— Cînd l-ai prins?
— Noaptea trecută.
— Pe o vreme ca asta?
— Mai rău. Și în pădure curg niște șuvoaie în stău; să smulga o casa din loc. Dar eu știu unde să-i aștept.
— Prin urmare, pe o vreme ca asta... Ține neapărat să ne viziteze țara, zise capitanul. Locotenentul dădu țara cap:
— Și îl prindem a treia oară? A treia oară?
— Da, s-ar zice că ține neapărat, murmură capitanul, privind-l pe omul din față sa.
— Stătea ascuns în salete de dincolo, și încerca să treacă; era țărâni de dincolo care cunoște drumurile, și observă orele de trecere ale patrulelor noastre. Dar odată s-a întinplat să fi schimbat orele chiar în ziua aceea. Le schimbă la intervale regulate.
— Se opri o clipă. Capitanul înțelese.
— Foarte bine. Te felicit.
— La ordine, domnule doamnă. A doua oară a căzut peste un post fix: cum vă spuneam, în posturi fixe în localitate pe unde știu ca sînt obligați să treacă.
— Ești un bun comandant, zise iar capitanul. Altelui blond și roșovan se ruși la față.
— A treia oară a fost ieri noaptea. A fost curată întinplare; alții treceau, dar din cînd în cînd merg cu o patrulă specială să inspecteze posturile fixe. A căzut tocmai în drumul nostru.
— Da, daa, înțeleg căpitanul privind-l pe acesta. Acela stătea și aștepta. Nu înțelegea limba. Se uita la pereții de piatră vește și rece, vîrului, la bolțile grele de deasupra, la arcaada ferestrei în zidul gros de un stînjîn, la gratiile de fier pe care sîrtoia ploaia și care luceau, ude, în lumina venită dinăuntru. Clădirea era o veche cetate ridicată de imperiul austriac, ca să fie sub tunarii această regiune de graniță. Acuma se aflau în cazematele ei birouri, cazarma grănicerilor, vama, administrația financiară. Prizonierul nu vedea însă decît: zădăros, grațiu ude și portretul președintelui republicii pe perete.
— Dar nici românii nu vorbesc dea drumul. Într-una din nopți l-am auzit pe grănicerul strigînd „stai!” și pe urmă trei locuri de pușcă. Cred că tot el încerca să treacă.
— Or fi fost un grup.
— Nu, domnule capitan. Trec izolați. Au complicități dincolo, și la noi țărâni, taietorii de pădure. Trec izolați. Au trecut toată luna septembrie, încă de la slîrșitul lui august.
Capitanul îl privi țintit.
— Au trecut se roși iar.
Locotenentul se roși iar.
— Da, nu l-am putut opri pe toți. Am prins numai paisprezece.
Capitanul zîmbi:
— Ești un băiat inteligent. Continuă să-mi spui adevărul.
— Apoi întrebă repede, ca să-l scoată din momentul de stînjînăle:
— Și n-are acte?
— Nîmic. Nici o hîrtie, nici un rînd. Nici bani, nici armă, nimic. De aceea mi-am permis să acționez de două ori independent. L-am dus pe frontieră noaptea și l-am trimis îndărăt, amenințînd-l că dacă nu se mișcă, îl împuşc. A plecat și peste câteva zile țărâni a trecut frontiera. Așa că a treia oară mi-am permis să vă spun cazul.
— Era frig; în încăperea mîroasă a uneizeală; mantalele ofiterilor, ude de ploaie, afîrunu în cuier; pardoseaua era de piatră rece ca și zidurile. Capitanul se scutură de un fior de frig. În închisoarea cetății trebuia să fie și mai frig. Dar omului fără acte de identitate nu părea să-i fie frig. Nici n-avea arău că se plicitește. Stătea acolo, răbînd și nemisicat. Nu era un om.
— Avea un cap rotund, tuns scurt, o față osoasă dar rotundă; culoarea pielii nu ca a țărânilor sau țirgoavelor slavi de pe-aci; nu păunțirge; părul negru, mustața tunsă, de asemenea neagră; și ochii căprii, inteligenți și limpezi. Niște minți îngroșate de muncă, dar nu atât de mult ca niște minți de miner sau de țărîn. Era poate muncitor specialist, lucru cu mașini. Avea o haină bleumarină la două rînduri, purtată; și dormise îmbrăcat cu ea; pantaloni de postav gros caufeni, cîrpoși groși de lînă și la gît, bocanci noi, plini de noroi. Orășean, își cumpărase bocancii anume. Dacă nu era orășean, nu cădea prins de trei ori. Dar de ce această încapătinare? Ce voia? Unde voia să ajungă? Ce-l atrăgea atât de atotputernic încît risca să se aleagă pînă la urmă cu un glonț în cap pe frontieră, la a patra, a zecea tentativă?
— Domnule, începu capitanul, apoi se întrepruse:
— Nu știu cum să-ți spun.
— Popescu, răspuse serios omul fără acte.
— E obraznic”, se gîndi capitanul. „Ba nu. Dacă ar fi obraznic, ar fi zîmbit, măcar cu ochii. Dar nu voia să-și bată joc de mine. Vrea numai să-și dea un nume fals; și nu ține să credem că e un nume adevărat. Deci nu vrea să ne păcălească pe noi. Nu de noi se ascunde atunci? Ce caută aici? Și ce vrea de la noi?”
— Domnule Popescu, dumneata ai tăcut legile noastre, trecînd frontiera fără viza legației noastre din București.
— Omul fără acte nu răspunde nimic.
— Știi că asta se pedepsește cu închisoare și cu expulzare?
— Nu știam, dar mihi închipuam.
— Și totuși ai vrut să treci. De ce?
— Nu voiam să mă supui la rețurture.
— Ai mai mult de trezici de ani.
— Da, domnevoastră vă recuzează la trezici de ani trecuți?
— Am avut o amănare de boală, zise omul fără acte de identitate. Capitanul se gîndi: „Iar mă mînt; dar

nu ține să-l cred. Nu vrea să mă înșele. Vrea altceva.” Ca și ceilalți. Toți vor aceiași lucru. Și se duc toți în aceeași direcție. E clar.”
— Nu ești sigurul reîntracat la serviciul militar, care a trecut frontiera noastră în luna septembrie, domnule Ionescu, zise capitanul.
— Cellalt nici nu clipea. „Nici nu mi-a spus ca nu-l cheama Ionescu, ci Popescu”, se gîndi capitanul. „E clar. Nici n-are rost să mă mai ocup de el. E clar.”
— Cineva bătu în ușă, și intră fără să mai aștepte răspuns; un domn voinic, de vreo patruzeci și cinci de ani, cu o mustață cu fire albe; un domn cu făci grele și niște ochelari cu sticle groase. Pălăria și haina de ploaie îi erau ude. După el intra alt domn, mai scund cu un cap, cu lăta mîslînă, ochi negri, nasul subțire, buze groase, roșii; avea o pălărie lînă gri, ude și ea, și un pardesiu de gabardină impermeabilă engleză, lucior de ploaie, și mînuși de pecari în mîni.
— Domnul cel gros îl salută familiar pe capitan, superior pe locotenent, și-l prezentă pe mărunțelul țigănos și elegant:
— Colegul meu, domnul Popescu, de la București.
— Capitanul salută, serios. Nu-i venea să glumească, să spună că vorbea cel doi romîni sînt rude. Prezenta celui din față de la București era semăna foarte prost pentru omul fără acte. Colegii de la București aveau haine de-a folosii melode barbare orientale, și de-a nu fi țenali de accidente maritale. Se uita la omul care sedea în fața lui, pe scaun. „Peste o mîna peste zece, poate că ești mort”, se gîndi capitanul. Și omul fără acte, desi nu pricepea limba, se uita îndată în lacom, la colegul de la București. Oamenii sînt curioși; cea mai mare curiozitate a om la față de omul care va muri, și la față de cel de la care are să vie moartea.
— Colegii de la București îl cer se individual îsto. Se pare că e asautat.
— Il cunoașteți? Cine e? întrebă capitanul. Domnul cel scund și elegant zise:
— Da-mi-mi dați voie, o să-l întroghez puțin de față cu dumneavoastră.
— Apoi se întoarse către prizonier și-l întinse lăbășeta deschisă. Îi spuse pe românește:
— Ia o țigară, Anghel.
— Nu tîmnez, zise omul fără acte, clipind din ochi de două ori la rînd.
— Nu mă cheamă Anghel, adăugă el.
— Ba te cheamă Atanase Anghel, zise Tănase, zise Tase, spuse domnul de la București. Nu semăna de loc. Lîmă elegant, brunat, îngrijit, și așa în hainele lui proaste și cu șapal rotund și lăta colțuroasă. Avea ochi căprii, limpezi, iar colegul de la București, negri și buze roșii.
— Ești sau mai bine-zis, ai fost străngar la Asistența Medicală Romîni, A.M.R., din București.
— Nici n-am auzit de așa ceva, răspunde calm prizonierul.
— N-ai auzit nici de inginerul Ambrozie?
— Nu.
— Poate n-ai auzit nici de Corneliu Nicol de Gherson, nici de Aushardt, nici de Malaxa?
— Nu.
— Mă mir. Măcar de Ambrozie, care ț-a fost patron, trebuia să-l auzi. Dar de Corneliu de București ai partidului comunist, ai auzit?
— Omul fără acte dădu din umert. Apoi se întoarse către capitanul care-l întrogase la început:
— Cer azi politica. Vreți să mă dați pe mine omului ăsta?
— Vorbești ceva mai puțin calm. Aha, acuma devii obraznic. Ne dai ordine, ne ceri socotăla”, se gîndi capitanul. Îi spuse grosolanu cu ochelari în limba rom.
— Legea nu te permite să-l predăm autorităților românești, dacă nu există o sentință de extrădare.
— Colegul de la București spuse cu glas scîzut, în aceeași limbă:
— Duceți-l pe graniță și lăsați-l acolo, singur, la o oră pe care s-o sîm noi.
— Ce soluție practică! Orientală, barbară, dar practică”, se gîndi capitanul. Un om singur în ploaie, pe o chină de munte puștie, între două margini de pădure. Cîteva locuri de pușcă, sau o rafală de pușcă mitralieră.
— Dar ursul cu ochelari groși mormăia.
— Nu se poate, la noi ar fi protestări în presă, scandal în parlament. Nu uitați că la noi partidul comunist e în parlament. Sînt și mulți socialisti care ar protesta. E mai ușor la dumneavoastră; aici, cu democrația, cu legalitatea, e mult mai greu... Ce să faceți, ce să faceți?
— Se întrebă singur. Era evident că voia să-l facă pe plac colegului de la București. Se auzi gîgăle pe coridor. Omul fără acte se uita nemisicat și parcă îndiferent pe scaun, cu palăria motolotită în minile împietrite. „Ce brute sînt oamenii ăștia. Ce nervi limpezi. Niște minți îngroșate de muncă, dar nu atât de mult ca niște minți de miner sau de țărîn. Era poate muncitor specialist, lucru cu mașini. Avea o haină bleumarină la două rînduri, purtată; și dormise îmbrăcat cu ea; pantaloni de postav gros caufeni, cîrpoși groși de lînă și la gît, bocanci noi, plini de noroi. Orășean, își cumpărase bocancii anume. Dacă nu era orășean, nu cădea prins de trei ori. Dar de ce această încapătinare? Ce voia? Unde voia să ajungă? Ce-l atrăgea atât de atotputernic încît risca să se aleagă pînă la urmă cu un glonț în cap pe frontieră, la a patra, a zecea tentativă?”
— Domnule, începu capitanul, apoi se întrepruse:
— Nu știu cum să-ți spun.
— Popescu, răspuse serios omul fără acte.
— E obraznic”, se gîndi capitanul. „Ba nu. Dacă ar fi obraznic, ar fi zîmbit, măcar cu ochii. Dar nu voia să-și bată joc de mine. Vrea numai să-și dea un nume fals; și nu ține să credem că e un nume adevărat. Deci nu vrea să ne păcălească pe noi. Nu de noi se ascunde atunci? Ce caută aici? Și ce vrea de la noi?”
— Domnule Popescu, dumneata ai tăcut legile noastre, trecînd frontiera fără viza legației noastre din București.
— Omul fără acte nu răspunde nimic.
— Știi că asta se pedepsește cu închisoare și cu expulzare?
— Nu știam, dar mihi închipuam.
— Și totuși ai vrut să treci. De ce?
— Nu voiam să mă supui la rețurture.
— Ai mai mult de trezici de ani.
— Da, domnevoastră vă recuzează la trezici de ani trecuți?
— Am avut o amănare de boală, zise omul fără acte de identitate. Căpitanul se gîndi: „Iar mă mînt; dar

Ameli; și deodată auzi în întineric (vorbeau încet, ca să nu-i audă vecinul, locuința într-o casuță de poartă dincolo de uziua electrică, dar pe cellalt mal al grîii, și peretele despărțitor între odăia și bucatăria arilor, și odăia vecinului cărui-a erau și chiariși, era de lemn), în întineric o auzi pe nevăstăsa cum șoptește:
— Nu pleca. Ce nevoia ai să pleci?
— Simți o cîndă tristă, apăsătoare, nepuținătoare.
— Cum poți vorbi așa? întrebă el. Dacă așa ai vorbi tot, cine ar mai pleca? Trebuie, înțelege-mă și tu. Trebuie să pleci.
— Eu ce să mă fac? Ce-o să mă fac? șoptea ea plîngînd.
— O să ai baia ei grijă de tine. N-o să duci lipsă de nimic, zise el.
— Apoi rise sîbî:
— Nu mai mult decît cu mine. Nici ei n-au bani; dar o să te ajute.
— De ce pleci, de ce pleci? șoptea nevăstăsa; — de ce tocmai tu? Să plece neînșurată; și țîi înșurat.
— Tu trebuie să pleci, am cerut eu anume, murmură el. If era necaz, se intrisă ca tocmai lucrul asta trebuie să-i explice ei, că ea nu înțelegea înediat, că nu simte ea și el, un fel de înălțare curată a sufletului; o beție rece — dar beție nu era, nu era cu amestecul la cap, ci cu capul limpede; trebuia să plece, era dator lui; încerca să-i explice, dar ea plîngea fără zgomot în întineric. El o iubea însă, voia să o ia în brațe, s-o strîngă, să facă dragoste cu ea; ea se lăsa ca moartă, și pe el îl apuca o mîmie; îl voia să zică: „Nu mă deșezi acum în felul ăsta! Nu știu că mie drag de tine? Crezi că nu țin la tine?”
— Și murmură:
— Cîi sînt fără tine nici nu mă uit la o femeie; nu jur pe capul.
— Și se pară că jur pe capul vagonului aceluia bătrîn; tresări din somn: „Visezi”, se gîndi el; „visezi mereu prostii”. Se trezi de tot și auzi

vezi mai firziu; chestia cu singură-tatea e o problemă centrală a omului; omul nu vrea să fie singur, și caută cum să nu fie singur.
— Așa spunea, desenînd un cocos. Acuma, omul care n-avea acte se gîndea la discuția avută aceluia în odăia aceea care mirosea a piune vechie. „A-piune vechi mirosea”, își aminti el cu umire față de asemenea amintire amănunțită și exactă. Apoi i se pară că aude șiîndu apă în cordul sălbatic unde pînă nu de mult trăiau zîmbiri; șiîndu apă, vîntu a murea minire co-roanele pădurii, și el mergea prin întineric, în nopți lungi; apoi călăuză se oprea și-i șoptea:
— Să se înfomare. Să te-ntorîi și tu, că muierea lui face!
— „Ce rost are să mă ntorn eu, dacă neaște nevastă ălăua; nevastă-mea nu vrea să mă întorc”, se gîndi el, logice, apoi se sperie și tresări din somn. „Cine a spus că nu vrea să mă ntorn?” se întrebă el; nu putea ști pe de a treia că întrebase cu glas tare. Îi se limpezi și auzul așteptat de somn și auzi cum urmează cheia în tinicheaua din colț. Auzise zgomotul acesta și creierul lui care adormea încetpese să vizeze că aude plînd în pădure și rîpeli și niștele boborosind pline de apă galbenă spumegata; iar tot drumul prin pădure auzi fusesse: cit își făcuse cineva nevoia. Oftă, își schimbă sub cap brațul, și țărâși lăsa să-i cada pleoapele. Era frig.
— Si lărdănele! De acolo vine? De unde vii, nu tot din țară? Deși scotea pardesul și-i lăgăta în cuier. Se așeză. Era slab, sleit, îl dureau încheieturile; se simțea usor de parcă plutea. Cellalt însă zise iar, din ce în ce mai hîdrîrit și mai vîsel:
— Mă, eu știu cine ești tu, mă! Tu ești Tase Anghel! E deînd te așteaptăm! Na!
— În ochii omului fără acte licărl ceva, apoi se stîlne.
— Ce vorbești, nene, zise el calm și cu un aer morocănos. Se uita la pline.
— Nu vrei să spui. Bine. Știu și unde te duci. N-o să-mi spui nici asta, Bine, nenicula, zise cellalt. Omul nu răspunde nimic.
— De cite zile n-ai mîncat?
— Călătorul zise serios:
— Adineori lui cafeleta.
— Se vede, spuse cellalt și-l dădu de mîncare. Apoi, cu cotul pe masă, se uita la el cum mîncăna. Se uita la el un sfer de oră, lăcînd amîndoi, apoi tot el zise:
— Nu-ți fie rușine. Mai mîncăna. Îți spun eu de cînd n-ai mîncat. De ceî puîin trei zile. Asta nu e foame de zi.
— Lărdănele veni țirziu, obosit și morocănos. Cînd îl văzu pe omul fără acte, se schimbă la față și strigă:
— Mă, Tăscică! Ce faci, mă? Bine-ai venit, mă! Nu mai știam ce e cu tine, pînă-n Austria ajunsesse bine, și de acolo ti se pierdea urma! Mă, în ce hăl ești! Hai să bem o știță de vin, Tăscică; hai să vorbim, mă!
— Cu mine n-a vrut să vorbească, zise primul.
— Fugi de aici, Tase; e tovarăș de-al nostru. Putetă vorbi.
— Tase Anghel zîmbi peste ochi: zise:
— Eu de unde să știu? Și mă obișnuisem să nu vorbesc. Cînd vă aud vorbind, și văd că vă-nteg, mi se pare nu știu cum, îmi vine nu știu cum; parcă visez.
— Și rămasse mirat, auzindu-se că-i ies din gură atitea cuvînte. Lărdănele îl bătu pe umăr:
— Hai; bem o știță, te odihnești, și mine vedem ce facem cu tine; pornești mai departe. Bine că ai ajuns pînă aici.
— Da, zise Tase Anghel; — bine că am ajuns pînă aici.
— În cădăna pleoapelor peste ochi: vorbea anevoie; și se îngreuiase dintr-o dată capul, după mîncarea cea multă. Rosti năclăit, gata să cadă de scaun de somn:
— Acuma trebuie să pornesc mai departe.
4

— La vederea atunici, domnule căpitan, la vederea, domnule locotenent; miha lăsat mare plăcere cunoștința. Miha dimineată vă vizitez, ca să vedem cum procedăm mai repede. La vederea, la vederea.
— La vederea, domnule doctor. Soldat, dați pe arestat îndărăt în celăla.
— Si se uita după prizonier cum iese. Apoi se uita la locotenent. Acesta era lîmă: ei una, spătos, mlădios, blond; era superb. Arestatul iese fără să se țină prea drept; era scund, nici frumos, nici voinic; oarecare: sărăcăvicios. Și cu capul lui rotund, tuns scurt: „Ce figură prăpădită”, se gîndi capitanul cu nezac. „Și așa, așa, se due acolo”. Se duse să-i ia mîntaua și șapca. „Numai încapătinarea e de ei”. Se îmbrăcă. „E adevărat că o încapătinare ca asta e foarte primejdioasă. Foarte”. Îi spuse locotenentului:
— Mi se pare că am isprăvit. Hai să bem o bere.
2
— Omul fără acte de identitate fusesse împeună cu altul, care stia o limbă străină. Cu acela împeună stăuseră prin sate de munte, ascunși pe la țărâni, și încercaseră să treacă prin păduri; la una din încercări, se răz-pășiseră unul de altul; cellalt trecuse și asfel rămăsesse el singur. De o lună și ceva nu mai auzise cuvînt pe care să-l înțelegă. Trecuse de trei ori frontiere necunoscută, noaptea. Acum era iarăși noaptea, și stătea întins pe o bancă de scînduri, într-un arest de noștie, și dormita.
— Era întineric și frig. Erau niște țevi de calorier în încăperea aceea mare și rece, cu tavanu scund; dar calorierul părea să nu funcționeze. Sau era închis numai aici. Robinetul și-l luaseră mînerole. Închiseseră calorierul și-l luaseră mînerole.
— Mînerole fusesse rece și ea. Lîtăseră să le aducă mîncarea, apoi cineva își adusesse aminte și le-o arusesse în niște străchini de tinchea. Mîncăseră. Vagabondul ceruse de la toți. Îi dăduse și el vagabondului, care mîncase mult de tot și adormise. Acuma slozără. Vagabondul avea vreo cincizeci de ani, era gras, cu obraji plini, acoperii de țepi de barbă neagră.

atunici, fără nici o vesicle, ca pe ceva necunoscut, un obiect cu totul străin pe care veri să-l înțelegi, să pricepi la ce servește.
— Pe urmă puștil se legase de omul fără acte. Îi vorbise, îi făcuse semne. Acesta însă se uita la el cu ochi limpezi și căprii, și nici nu clipea. Puștil începu să-i numească țărâni, în două sau trei limbi. Omul fără acte înțelese însă că e vorba de nume de țări și zise, cu un zîmbet sters:
— Romîn. Romînii.
— Atunici Budapeștii Popoiak! exclamă țînful. Omul fără acte dădu din umeri, zîmbind. Cellalt îl lăsa în pace, și iar începu să-i citească ște pe voinicul în tricou și pantaloni de doc, care însă îl ascultă la fel de pasoc ca și pînă atunci.
— Acuma era noaptea. Șușoleau mereu. Apoi unu! — părea să fie cel mai țînăr — scoase o exclamație de durere și de plăcere, urmată de multe cuvinte repede, în șoptă; poate spusese cu nezac. Era întineric beznă.
— Omul fără acte dormita. Pe nesimțite începu să umbre prin pădure. Pădure înaltă de fag și de brad; trunchiuri groase și ude de ploaie se înălțau ca niște turnuri, sus de tot. Ploaia sîrtoia rece; lespede de piatră se clătinau sub picior; bocancii alinaceu pe gresie ude; foștea pădurea bătrînă legăndu-se în vînt, vînt, clo-coteau zvoreale, șuvoaie, rîpeli pline de apă. Omul pe care-l urma el era o moldăieță neagră în beznă. Se opri: îl luă de mîna și-l arătă încetotrobuie să mergă și-i șopti:
— Să-i spui lui fecioru-meu să se întoarcă acasă. Îi face muierea. Să se-ntoarcă; așa să-i spori.
— Apoi se-ntoarse și porni în jos. Acum ureșu prin pădurea sălbatică; pădurea nu se aude scrisînțit pînă sub țîlpi. Acum, o paștie. Limbă prin pînănt, glod clesos. Și deodată un strigăt, aproape, și clăntăntul inchițătorului unei paști.
— Tresări din somn, cu imna băînd prea tare, sufocată. Suflă greu, adică, ca să-și potolească bătaie inimii. În întineric auzea șoapte, riset înăbușit, un mic țînd scur; se strîmbă în întineric. Nu-i venea să spună nimic: în mai bine de o lună de tăcere le dezveli să vorbești, ție legată limba.
— Deodată auzi plescînd o palmă pe un obraz; apoi cuvînte înțelăte, mereu unul renetat, glînd. Îi se părea că se bat. Dar nu mai fu atent.

— Întrunire care mergeau spre sud, călătoreau sute de oameni cu pașapoarte eliberate de ambasada din Paris a Republicii Spaniole.
— Mulți erau cu pașapoarte colective: zece, douăzeci, patruzeci de oameni pe un pașaport, fiecare cu numele lui. Trebuiau să-și învețe minimele numele, ca niște bolnavi de o boală a memoriei, și-l scriau pe un bileț și-l silabau; apoi îl repetau în șoptă: Lopez, Lopez, Espartero, Espartero, Lopez... Trenurile treceau spre sud; călătorii spre Spania vorbeau între ei șușotește, în tîrzuțe, nemferice italienește, bulgărește, în poloneză, cehă, serbo-croată, romînă, engleză, în limbi din Orientul Apropiat sau din nordul Europei.
— La Perpignan, consiliul municipal era comunist, ca în multe orașe din sudul Franței. Primarul le ținea călătorilor cuvîntări, fele frumoase le dădeu flori, lumea ridică pumnul strîns.
— Domnul Léon Blum trădează nu numai socialismul, ci și democrația și libertatea! spunea primarul, pronunțînd cu țărîe și cu plăcere e-ul care în nordul Franței se numește mut. — Ideea nevenitiei este neferticia și criminală! Fasciștii intervin, din prima zi a războiului civil! Să știți că noi, francezii, în ciuda guvernului burghez al lui Léon Blum, vom respinge fascismul! Moarte fascismului! Trăiască democrația, libertatea și socialismul!
— Vivat, viva, eviva, hoch! Trenurile treceau spre sud. Dar la frontiera, nu toate pașapoartele păreau bune. Zece de călători se întorceau în Perpignan; locuiau în săli de clasă ale școilor; peste o zi sau două, porneau noaptea pe jos, spre munt. Erau prim-mîni prin satele care, și aleseră și ele primarii comunisti. Porneau iarăși. Treceau Pîrinea; într-o noapte cu stele mari, șiruri de oameni înălțați cu argatașii de sloară care nu făceau zgomot pe piatră, călăuzii de muntenii din partea locului, se furisau pe poloci neștiute; a doua zi, Biscaras sau la Puigcerdas. Zi și noapte, săptămîni și luni de-a rîndul, trenurile mergeau spre sud.
— Petru Dumbrău
Fragment din „Călătorii în Franța”
Istoria și literatura română

RĂDĂCINIILE

CAP. XXXVII

Intr-al nouălea cer

Bancherul își luă ochii de la vitrina cu galosi. Se întoarse între gardieni. Unul dintre gardieni zise:

— I s-au udat boierului picioarele.
Altul îi răspunde:
— S-au udat și ale noastre.

— S-au udat, însă mai puțin. Noi nu purtăm pantofi boierești, subțiri. Purtăm bocanci.

Bancherul vru să oclăscă o băltoacă. Gardianul arțăgos, care observase că i s-au udat picioarele, îi porunci:

— Trece prin băltoacă, boierule. N-o ocoli. Trece drept prin băltoacă. Dragan se supuse. Trece prin băltoacă și se udă până mai sus de glezne.

Pe când mergea istovit, se întrebă pentru ce se supuse poruncii absurdă a gardianului. Ar fi putut să nu-l ia în seamă. Își răspunse, vorbind încet:

— L-am ascultat pentru că am învâțat să mă supun. Dar pentru ce am învâțat să mă supun altui deșeură, care până ieri știam nu-mi să poruncesc?

Gardianul arțăgos îl auzi mormăind și-l întrebă:

— Ce spui, boierule?
— Nimic, răspunse Dragan. N-am spus nimic.

— Atunci mi s-a părut.
— Nu ți s-a părut. Vorbeam singur.

— Ai vorbeat singur! E de rău, boierule. E de rău, dacă ai început să vorbești de unul singur. N-o să treacă mult și-o să ajungi la balamuc.

N-ar fi rău la balamuc, gândi Dragan. Acolo m-ar lăsa să mă odihnesc.

Se sperie singur de gândul lui.
— La balamuc? Nu. Trebuie să-mi dea drumul să mă întorc la mine acasă.

Trecură pe lângă Casa de Depuneri, pe lângă Grand-Hôtel și pe lângă Vitrinile Galeriei Lafayette. La Casa de Depuneri nu luca nici o fereastră. Prin ferestrele mari ale cafenelei hotelului văzu o sumedenie de lume care citea ziare, conversa, consuia, trîndăvea.

— Oameni fericiți!
Vitrinile galeriilor erau puternic luminate și încărcate cu jucării, cu schiuri și cu îmbrăcăminte de sport.

Jucării! De ce se aflau atâtea jucării în vitrine? Își aduse amintirea aminte că se apropia Crăciunul. De când îl arestase? I se păru că a trecut multă vreme de când îl înbătuse.

Trețin. Dar jucării? De când nu mai cumpărase el, Dragan, jucării? În orice caz, de mult, de foarte de mult. N-avea cui să cumpere jucării. Fetele îi crescuseră mari. Nu le trebuia jucării, ci mașini. Le cumpăra mereu automobile. Modelele se schimbau de la an la an. Iar costume de sport, schiuri... Tiet nu-i plăcuse sportul. Nici fetelor lui nu le plăcuse sportul.

Nici fetelor lui nu le plăcuse sportul. De mulți ani nu-l mai înduioșase nimic. Dulosia îl îmblițise și-l umplu de bucurie. Bucuria lui însă se avea ecă repede cu tristețea. Învinse tristețea.

Așadar, în oraș, trăiau oameni care aveau copii și care cumpărau jucării pentru copiii lor. Mai trăiau și oameni tineri care făceau sport. Iarna erau plini munții de oameni tineri. Pe el îl părăsise de mult tinerețea. Trăia închis în biroul lui de la bancă. Punea la cale afaceri. Urmașurile pe care le aplica adversarilor îi aduceau bucurie. Îi aduceau bucurie și câștigurile. Averea lui crescuse, devenise imensă. Trețin îl întrebă ce averse are. Dacă el, Dragan, ar trăi câteva mii de ani și nu s-ar îndelețnici cu nimic ci numai cu consuma a averii pe care o avea, tot nu ar izbuti s-o consume până la ultima para. Mai avea de trăit puțin. Poate cinci ani. Poate zece ani. De dragul lui se străduise să facă avere? Cui avea să lase el atita avere? Nevestei? Nevesta îi era subredă, bolnăvicioasă. Viețuia zăvornică în vila de pe Furni. Fetele? Lejiseră pe lume neisprăvite. Mai bine nici să nu s-gîndească la ele. Și nevasta și fetele îl disprețiau și-l urau pentru legăturile lui cu Tia. Au allat, fără îndoială, dîspre invincibilitate care i se așdăde. Au allat și despre arestarea lui. Parcă o aude pe nevestă-să spunându-i fetele.

— Trebuia să i se întimplă. Nu se mai sătura de muieri. Se stricăse. Eu nu-i mai ajungeam.

— Și parcă o aude pe cea mai mare răspundându-i:
— A găsit ceea ce a căutat.

Părăsira calea Victoriei. Făcără cițiva pași pe o stradă în pantă.

— Pe aici.
Intrără în sundra clădire. Se opriră pe un coridor lung și prost luminaț. Ușa se deschidea și se închidea intr-una. Curentul rece care străbătea coridorul îl înghețea. Își auzi urechile auind. Unul dintre cei patru gardieni urcase scările. Dragan îl văzu întorcându-se însoțit de un comisar slabuț, măruntel, oches. Comisarul slabuț, sootind că în cazul Dragan s-ar putea întoarce roata, îl privi pe bancher cu bunăvoință. Îl salută și îi spuse:

— Domnule Dragan, am primit ordin să te duc la beci. N-am ce-ți face. Trebuie să te duc la beci. Te rog, urmează-mă.

Le porunci gardienilor să rămână pe loc. Bancherul, din cauza oboselii care îl cuprinsese, se clătina. Era cit pe-acă să se prăbușească. Comisarul îl apucă la timp de braț. Îl încurajă:
— Te rog să te sprijini de mine.

Bunăvoința comisariului, exprimate în câteva cuvinte, brațul subțire și slab care l se oferise, îi umplură inima de fericiere. Gîndi: „Mă simt și eu om mîloși pe lume. Dar eu am fost mîloși cu oamenii? Am fost. Cînd am fost? Nu-mi aduse aminte în ce împrejurări a fost el, Dragan, mîlos cu semenii săi. „Am fost. Însă acum nu-mi aduc aminte amănuntele pentru că sint prea ostenit. Judecătorul de instrucție m-a intergat prea mult. Își împodă și își liniști conștiința. Coborî încet multe trepte. Cam pe la jumătatea drumului prinse curaj și-l întrebă pe comisar:

— Nu cumva ai putea să-mi spui dacă avocații din contenciosul meu de la bancă s-au mișcat? Am o duzină de avocați în contencios.

— Nu știu, domnule Dragan, însă dacă dorești să afli, mă voi informa. Iar miine dimineață, dacă va fi posibil, ți voi comunica.

— Mare năpastă a căzut pe mine, spuse Dragan.
— Cum năpastă? Ai otrăvit-o pe Tia Cudalbu. Unde vezi dumneața năpastă? Nu poate fi vorba de ni-l o năpastă.

— Dumneața crezi într-adevăr că cu am ucis-o pe Tia Cudalbu?
— Toată lumea crede.
— N-am ucis-o.

Comisarul se supără. Își aspri glasul și spuse:
— Ai ucis-o, n-ai ucis-o, treaba dumitale. Nu mă ordonat nimeni să te anchetez. Te anchetează, după cîte știu, domnul judecător de instrucție Trețin.

— Am dorit să cunoști că nu am ucis-o pe Tia Cudalbu?
— Iau act de această dorință. Te ajutat însă nu te pot ajuta cu nimic. N-am căderea s-o fac.

Ajunseră într-o sală mare, scundă. Pe cînd o străbăteau, un comisar sef care venea din partea cealaltă a sub-solului, văzîndu-l pe comisarul pipiriu cîl sprînzînd pe bancher, îl întrebă:
— Ce s-a întimplat cu bancherul tău, Zainea? L-au lăsat picioarele?

— L-au cam lăsat, domnule comisars sef.
— Amrcul... Amorul... Amorul și Omorul... Zainea rise de gîuma comisariului sef apoi îi spuse unui om de pază:
— Deschide-ne.

Omul de pază decuie ușa. Comisarul îi zise bancherului:
— Ai să rămîi aici pînă miine dimineață. Încearcă să te acomodezi și, dacă poți, încearcă să dormi.

Dragan îl mulțumi. Zainea deschise ușa, îl împinse pe bancher înăuntru. Ușa de fier, grea, se închise în urma lui cu zgomot. Cheia scrișni metalic în broască.

Spaima năvăli asupra lui Dragan și-l cuprinsese. Părul i se zburli. Pielea i se încreți. Și-ra spinării îi înghețea. În prima clipă se trase îndărăt. Puse mîna pe clăntă. Vru să deschidă repede și să fugă. Auzi h-hotote de ris. Hohotele de ris îi respiră într-o oarecare măsură spaima. Ceea ce vedea nu era arătări ci oameni. Nu se afla în infern ci într-o odăie de la beci. Careva zise:

— Nu-i place boierului.
Altul îi răspunde:
— Parcă n-ua ne place vizuina? Nu ne place, însă nu avem încotro.

— Nici boierul nu are încotro. Așa că, pînă la urmă, vea, nu vrea, o să se obișnuască și el.

Dragan se lipi de ușa. Orice s-ar întimpla, el nu se va amesteca în gînoaiul acesta omeneș. Nici măcar nu se va atînge de gînoaiul acesta. Cu toată marea lui oboseală, va rămîne pînă miine dimineață lipit de ușa aceea de fier. Își va aduna puterea pe care o mai are. Își va struni voința. Toată situația lui în lumea mare și-o cîștigase datorită voinței lui. Voința lui era de fier. De fier era și pum-

nul lui cu care își strivea adversarii. Dar tot de fier era și ușa de care sta rezemat. Tot de fier era și încușe-toarea. Și cheia era de fier. Însă cheia nu se afla în buzunarul lui ci în buzunarul omului de pază de pe sală. În buzunarul lui, al lui Dragan, nu se mai afla nici o cheie. De ce îl trimisese aici? Ca să-l chinuie? Ca să-l demoralizeze? Va suporta chinul. De demoralizat însă nu se va demoraliza. El care avea voință de fier, pumn de fier... De fapt, nu mai avea nimic. Ii veni să plîngă. Ii cuprinsese rușinea. Dacă ar plînge s-ar dovedi slab și gînoaiul omeneș din jur l-ar batjocori. Dar ce-i păsa lui de părerea aceluia gînoai omeneș? Își stăpîni toțuși firea și nu făcîră.

Odaia era mică, mai curînd vizuină decît odaie. De tavanul mărunt atîrnau, așezate în mijloc, un bec firav pictat de muște. Pe pereții cenușii, afumaci, se aflau scrise cu creionul ori scrijelite cu virful ascuțit al cuiului, sute de cuvinte și de fraze pe care nici un om de lume nu le rostește decît pe întunerice și numai atunci cînd mîntea însăși e copleșită de întunerice. Se pomeni citindu-le cu vîdit interes. Înții cîți cuvintele și frazele scrise clar. Apoi se pomeni străduindu-se să le descifreze pe cele incurcate. Cuvintele porcoase, frazele grosolane, crude, treziră în el poftă și amintiri. Însă aerul gros, greu și acru pe care îl aspira, îi stîmpe poftele. Durerea de cap care îl cuprinsese îl alungă amintirile și-i goli cu totul mîntea.

Oamenii aruncați acolo clăie peste grămadă tăceau. Tăceau și îl priveau. Unul rupse tăcerea. Întrebă:
— Pungay?

— Poate, îi răspunse altul. Însă tu de buzunare.

— M-aș mira, gîrlă al treilea. Cred că mai curînd e escroc de mare clasă.

— Dacă ar fi escroc, își dădu cu părerea al patrulea, nu l-ar fi trimis între noi la beci. Regele și Lupeasca l-ar fi dibuit și l-ar fi făcut ministru.

Al cincilea spuse:
— Uitați-vă la ochii lui. A ucis de curînd pe cineva. Are ochii unuia care a omorît om.

— Pentru jaf?
— Asta n-aș mai putea s-o spun. În orice caz ăsta e grangur. Un grangur care a omorît om.

Intr-un colț, un glas grav spuse:
— Sîracul... E năpăstuit. N-a o-morît pe nimeni. Adineori era gata să plîngă. Cine omoară om nu plînge.

— De ce?
— Omului care omoară om îi seacă izvorul lacrimilor.

— De unde știi?
— Din experiență.

— Pe cine ai omorît tu?
— O femeie cu cîre trăiam. Am bănuț că m-am înșeală și-am omorît-o.

— Ei, cu ce! Cu toporul. I-am despicat teasta.

— Și n-ai mai plîns de atunci?
— N-am mai plîns.

— Dar de ris, ai ris?
— Am ris, de ce să nu rid. Cînd am avut de ce rida, am ris.

Mai departe, Dragan băgă de seamă că nici unul din oamenii aceia nu se mai ocupă de el. Răsulă ușurat. În același timp însă simți că îi pare rău. Mai înainte, cînd era cine era și lucra la banca lui, avea adînc înrădăcinat în inimă credința că el este un personaj foarte important. Unii îl discutau și-l învidiau loviturile. Alții îi admirau inteligența și puterea. După ce se încurcase cu Tia și începuse să lăsa cu ea în lume, mulți îl birleau, însă îi reconșteau succesele pe care le avea la femeile tinere

și frumoase. Era, cu alte cuvinte, un personaj discutat. Gînoaiul acesta însă, în mijlocul căruia îl auzirise un comisar pipiriu, îl discutate două minute. Atita numai: două minute. I-ar fi plăcut ca și aci, la beci, să fie obiectul principii al atenției și discuției oamenilor. Ar fi dorit cu ardoare ca și aci să fie cineva deosebit. Arestat însă păreau că-l și uitase. I se păru curios că nici unul din ei nu-l cunoștea nici măcar după nume. Orghoiul îl aduse o suferință în plus.

Își aruncă privirile peste oamenii de la beci. Erau peste douăzeci într-odaia în care ar fi fost loc cel mult pentru cinci-șase. Se culcaseră unii peste alții, în tîmplare, de parcă îl aruncase cineva cu furca.

— Zi-mi, Chiorule. Nu te-am mai auzit de mult cîntind. Zi-mi.

— Ce să-ți zic, Mandoe?
— Cîntecul lui Gică...
Cum să-ți zic, Mandoe, cîntecul lui Gică, dacă pe mine nu mă cheamă Gică?

— Zi-mi cîntecul lui Gică, Chiorule.
— Dacă ții negreșit...
— Vezi bine că țin...
Chiorul — care nu era cîtuși de puțin chior — își răsturnă capul frumos și pletos pe spate, clipei de citeva ori pripit din ochii mari și codăți i începu languros:

De nimenea n-am frică
N-am frică,
Cîntecul sînt Gică.
Sînt apașu' după Grant,
N-am nici o frică,
Și fetitelor frumoase
Sînt amant...

Chiorul cîntă multă vreme. Isprăvi cîntecul lui Gică, îl luă de la început, mai cîntă unul și încă unul. În toate cîntecule pe care le cînta Chiorul era vorba de dragoste, de fetițe frumoase, de gelozii și de onoruri făptuite la repezeală, cu șisul, cînd singele se aprinde și nu mai poate fi stăpînit.

Chiorul avea glas dulce, plăcut și cînta cu adevărată patimă. Îl asculta Mandoe. Îl ascultau și ceilalți. Lipit de ușa de fier, îl ascultă pe Chior și bancherul Alion Dragan.

Lui Gică cel din cîntec nu-l era frică de nimic. Nici lui Dragan nu-i fusese înainte de a fi arestat frică de nimeni și de nimic. Dar acum? După nici două zile și două nopți de detențiune, ajunsese să-i fie frică nu numai de judecătorul de instrucție Trețin, dar și de un simplu gardian. Îi poruncise Trețin să stea în picioare. Și el rămăsese în picioare ore și ore, pînă cînd simțise că îi trec oasele unul printr-altul și leșinase. Îi poruncise un neobrazat de gardian să nu ocultească băltoacă. Și el, Dragan, ascultase stupida poruncă, trecuse de-a dreptul prin băltoacă și își udase picioarele. Gică cel din cîntec nu avea nici o frică. La beci, el, Dragan, sta rezemat de ușa, de frică să nu se amestecă cu ceilalți, cu gînoaiul. Dar Chiorul, Mandoe și toți ceilalți care se aflau acolo nu aveau frică. Căzuseră în minile zbirilor. Zbirii îi înclăseseră pe toți aici, la beci. Erau oțelniți. Se culcaseră pe cimentul rece și murdar. Își păstrau tuna dispoziție, vorbeau, glumeau, mai și cîntau. A-tunci pentru ce el, Dragan, credea că oamenii aceștia sînt gînoai omeneșce? Erau mai tari decît el. Erau tari chiar aci, la beci. El fusese tare, afară, în libertate. El avusese curaj, afară, în libertate. Gînoaiul din jurul lui fusese tare și afară însă era tare și aci, la beci. Atunci pentru ce el, Dragan, îi se credea superior? Pentru că avea case, și vile, și bancă, și slugi și automobile, și bani cu carul? Dar la ce-l folosea acum tot ceea ce avea afară, în oraș, în țară, în străinătate? Își uitase galosii la Capșa. Vrusese să-și cumpere galosi și nu avusese cu ce. Voise să se odihnească. Și nu i se îngăduise. Voise să mîncească. I se pusese în față, ca la slugi, o strachină de ciorbă de fasole și o bucată de pline negre, lui, rafinatul, pe care altă dată nici un fel de bucată fie el gît de rare și de bine pregătite, nu-i

mulțumea. Îl plăcuse ciorba. Îl plăcuse și pinea. Acum ce dorea? Mai nimic: să se poată întinde pe dușumea și să doarmă, să doarmă pînă se va sătura de somn. Alțceva? Nu mai dorea și altceva? Ba da. Ar fi însemnat să se mîntă singur dacă n-ar fi recunoscut. Dorea, jînduia o țigară țeltnă, să tragă din ea măcar cîteva fumuri. Mult! Iunuuu. Unii, cite doi pe o țigară. Trăgea unul un fum, înmîna țigara vecinului, acela trăgea un fum și l-o înapoiă primului. Era ca la un joc. Doi tineri fumau și ei împreună o țigară, însă în alt chip. Posesorul țigării trăgea fumul în piept. Cînd îl arunca afară, celălalt își apropia gura deschisă de a lui, prindea fumul, încheida gura și-l slobozea pe nări. Aceluia care i-ar fi oferit o țigară, i-ar fi rămas recunoscător pe veci. Recunoscător! Nu mai avea nimic al lui în afară de stratele cu care era îmbrăcat și batista din buzunar. Batista se murdărise. O folosea toțuși. Cum și-o ar fi putut el arăta mai lîrziu recunoștința? Probabil că aveau să-l condamne. Dar... Dar altă dată se și jurase că-i va rămîne pe vecie recunoscător lui Opran Baboie. Tot norocul — și acum va vedea că și nenorocul lui — îi venise de la Opran Baboie. Opran Baboie și-l luea asociat atunci, imediat după război, cînd el, Dragan, nu era decît un coate-goale. Opran Baboie făcuse om din el. Și cum își arătase el, Dragan, recunoștința față de Opran Baboie? La drept vorbind, nici nu avusese cînd, pentru că Opran Baboie murise. Dar de ce murise Opran Baboie? Cum de ce murise? Justiția stabilise la timp cine și-cum îl omorise prin otrăvire pe Opran Baboie. Însă Trețin dezgropase poveștea și i-o vîntura amenințător pe sub ochi. Să fie sănătos Trețin. Ba nu. Să nu fie sănătos Trețin. Să-l apuce turbarea și să moară. Trețin se poartă rău cu el. În cazul lui Opran Baboie ce-a stabilit atunci Justiția, rămîne sînt. Dar ce va stabili acum Justiția în cazul asasinării Tiet Cudalbu? Tot sînt va rămîne?

Căci eu sînt Gică,
Sînt apașu' după Grant,
N-am nici o frică,
Și fetitelor frumoase
Sînt amant...

Apășii după Grant își spintecă pînțecul cu șisul dacă te uii cu ochii poticoșii la femeile cu care cheluiesc ei. Ori ți-l spintecă să-ți fure punga cu cîteva gologani în ea. Acela care o otrăvise pe Tia — o l nu, nu era el acela — pentru ce o făcuse oare? Și lui îi plăcuseră fetițele frumoase. Nu le furase de la nimeni. Le adomenise cu parole. Intii fusese Lia, pe urmă Mia, apoi una pufoasă, cu bot gros, scandalagioaică și mahalagioaică, pe care o chema Mioara. După aceea fuseseră alte și alte, apoi Tia Cudalbu. Mîntea i se strîmpe și-i zbură. În locul mîntii îi rămase în cap un fel de fum-verzui care se invălușea și se destrăma. Cîntă cîntecul lui Gică în gînd. (Nu mai cîntase de pe vremea cînd fusese flăcău).

Apoi îl îngînă:
N-am nici o frică
Și fetitelor frumoase
Sînt amant...

Chiorul, care avea auzul ascuțit și se lăuda că aude cum calcă Maica Domnului, cu tălpile goale, pe norii lui Dumnezeu, cînd se duce duminica la biserică, îl auzi. Rise și-l întrebă:
— Zău? Ia spune-ne, boierule, ai fost într-adevăr amant al vreunei fetițe? Poveștește-ne, să ne treacă mai ușor timpul.

Mulțumit că îl ia în ris dar și că îl bagă în seamă, Dragan zîmbi și răspunse:
— Nu. Însă mi-a plăcut cîntecul dumitale.

— De ce să nu-ți placă? Fetiteile din Grant și din Tei spuneau, cînd le cîntam, cu amf glas frumos.

Mandoe se îmbună că prietenul său

Chiorul stă de vorbă cu grangurul.
— Dar ce? Grangurul e fetiță?
— Nu, răspunse Chiorul, dar poate că mă place și el cum mă plac fetițele, cum mă plac și tu. Eu am venit pe lume ca să mă placă oamenii. Tu nu înțelegi. Ai mîntea strîmă.

— Pentru ce-ai spus acum, o să ne răfîim noi doi cînd o să fim afară.
"Chiorului îi sări jîna:
— De ce să așteptăm pînă atunci? De ce să nu ne răfîim acum? Dacă vrei ne putem răfîi și acum. Mandoe.

— N-avem loc să ne batem.
— Ai dreptate. Aici n-avem loc să ne batem.

— Nici cuțite.
— Da, n-avem nici cuțite.
Se pupară și se împacă.

— De ce să ne batem?
— N-avem de ce să ne batem.
Unu cu nasul și buzele roșie adînc de boală zise:
— Păcat că nu v-ați bătut. V-am fi făcut noi loc.

Chiorul îl injură. Îl injură și Mandoe.
Apoi Chiorul îl întrebă pe Mandoe:
— Tu mai ai tutun?
— Mai am, răspunse Mandoe. Pe fundul tabacherii. Trebuie să-l legumim.

— Dă-mi o tabachera.
— Pentru ce?
— Dă-mi-o și tu mă întreba.

Mandoe îi întinse Chiorului tabachera. Chiorul o luă, o deschise, desprîmte o foită, luă un pic de tutun sfîrmat între buricele degetelor, îl potrivii, răscolii foita, apoi o udă cu virful limbii. Țigara era ceva-ceva mai grosicioră ca bățul de chibrit. Se rîmpea în picioare, călca peste trupurile celor care dormeau și l-o dăruu bancherului.

— Poate ai chef de fumat.
— Am, răspunse Dragan. N-am mai fumat de ieri. Mulțumesc.
— Chibrituri al?
— Mi le-au luat.
— Mie, nu.

Chiorul îi aprinse țigara. După primul fum, Dragan se simți mulțumit. După al doilea, liniștit. A treia sorbitură de fum amărui îl înălță într-al nouălea cer.

Aerul gros din beci nu-l mai sufoca. Îi trecu și durerea de cap. Începu să-i piară și greata care îl stăpînise. Se rezemă mai comod de ușa de fier cu umerii. Intinse un picior înainte și atîmpe cu el trupul unui om adormit. Contactul nu-l supără. Intinse și al doilea picior înainte. Se simți și mai bine. Chiorul se luă iar la harță cu Mandoe. Harța o începu Mandoe.

— De ce n-ai avut tu grijă de Săndica, așa cum ne-a fost vorba?
— N-am avut cum. La un an după ce te-au prins pe tine, m-au găbit și pe mine.

— Știu. Dar în anul acela de ce n-ai avut grijă de Săndica? De ce nu i-ai dat ei partea mea?
— Chiorul fîrta a pagubă. Pe urmă îi răspunse lui Mandoe:
— M-am dus la blici, la Urziceni. Să îndoiesc cîștigul cu „uite popa, nu e popa“.

— Și nu ți-a mers? Vrei tu să-mi spui mie că nu ți-a mers? La uite popa, nu e popa“ ești tot atit de mare mester ca și mine.

— De mers, mi-a mers. Aproape că îndoiesc gologănelul...
— Și?
— M-au ridicat curcanii. M-au înconjurat și m-au ridicat.

— Și n-ai putut să scapi de ei?
— Am scăpat. Am scăpat după ce le-am dat tot ce aveam asupra mea. Dacă făceam gît, mă înaltau cu bani cu tot la poliția din Ploest. Acolo m-ar fi recunoscut și m-ar fi băgat la gheră.

— Stai, Chiorule, stai. Să stabilim adevărul.
— Să-l stabilim, Mandoe.
— Va să zică, tu ai scăpat din mîinile curcanilor de la Urziceni.

— Am scăpat.
— Și pe urmă cît timp ai mai lucrat pînă cînd te-au prins și te-au

SINTA MARE

trimes la Oțele Mari?
 — Aproape un an.
 — Și din ciștiul pe care l-ai avut în acest timp, de ce nu l-ai dat nimic Sândichii?
 — De ce să-i dau, Mando? —
 — Erat obligat. Așa ne înțelegem.
 — Așa ne înțelegem. Insa banii din care eram obligat să-i dau Sândichii tale mi-i luasera jandarmii din Urziceni. Ceea ce am ciștiat eu mai pe urmă, erau alți bani. Și la acești alți bani tu nu aveai nici o parte, așa că nu aveam de ce să-i dau Sândichii tale bani.
 — Porc de porc.
 — Ba tu ești porc de cîine.
 — O să-mi dai socoteală cînd o să fim alară.

— O să-ți dau. Deocamdată dă-mi tabacherea să-mi răcolesc o țigară.
 — Tot pentru mine.
 — Nu. Pentru mine.
 — Tine-1!
 — Un bătrîn cu capul țesit care îi ascultase, îi întrebă:
 — Dar cînd s-au petrecut faptele pentru care vă certați, măi, oameni buni?
 — Acum unsprezece ani, spuse Chiorul.

— Și află că nu ne certăm, adăugă Mando, discutăm. N-avem nici un motiv să ne certăm. Discuțăm. Cu gura. Sau cu cuțitele.
 — Dar de atunci pînă acum nu v-ați mai văzut?
 — Nu, răspuse Chiorul. El a fost în pensie la o puscărie, eu la a.l.a. Trece un timp. Apoi Mando spuse:
 — Știi, Chiorule, că atunci s-a lăsat cu roșu.
 — Știu că a fost omor. M-am oîndit însă că isprava a făptuit-o Gindacu.

— Eu mi-am șters cuțitul pe strălele mortului.
 — Dragan îl întrebă pe Chior:
 — De ce v-ai adus aici?
 — Ne pun în libertate miine. Ne-am ispițit anii.

— Dragan era gata să se culce pe ciment. Să-și facă loc cu coatele, să se mai strîngă și să doarmă. Tocmai atunci însă unul dintre cei adormiți se trezi. Tuși, leni. El apucă vîrsătura. Intinse gîtul și vîrsă tot ce avea în stomac pe capul omului adormit, de lângă el. Acela nici nu se cîlini. Dormi liniștit mai departe. Bancherul își strînse picioarele. Spaima și greața se treziră și puseră iarăși stăpînire pe întreaga lui făptură. Îi tremurară miinile. Îi tremurară picioarele.

Chiorul își fumă țigara pînă la jumătate. Se uită la Dragan și-i văzu obrazul galben. Îi înțelese suferința. Se ridică și-i infipse chiștocul între buze. Îi spuse:
 — Fumează, grangure.
 — Dragan polivi țigara în gură și trase un fum. Chiorul îl întrebă:
 — Pentru ce te-ai adus aici, grangure?

— Sint învinuit că am făptuit un omor.
 — Și nu l-ai făptuit?
 — Nu, spuse Dragan. N-am omorît pe nimeni. A căzut năpasta pe mine.
 — Dacă e adevărat ce spui, du-te-n mătă. Nu ești interesant. Dă-mi țigara îndărăt.

— Pînă să apuce Dragan să i-o dea, Chiorul i-o smulse dintre buze. Mando se așternu pe ris:
 — A ucis, Chiorule. Degeaba l-ai înjurat și l-ai luat țigara. De ucis a ucis, dar cum vrei tu să-ți mărturisească fie ceea ce încă n-a mărturisit la instrucție? E de-al nostru. Deși e grangure, e de-al nostru. Să-i facem loc să doarmă.

Mando, împreună cu Chiorul, împinseră oamenii adormiți unul peste altul și-i făcuseră un loc, lângă ușa, lui Dragan. Bancherul le mulțumi. Se ciuci, și își duse genunchii la gură. Îi cuprinse moleșea. Se lăsa într-o rină și-și puse capul pe șezutul mare al omului zdrențaros care dormea alături somn adînc. Înainte de a cădea în cel mai dulce somn pe care îl dormise de cînd știa, simți cum omul adormit își duce mina la spate să se scarpine. Dragan nu văzu cît de mare și de păroasă era mina adormitului. Simți numai cum se lipește de obrazul lui o mină caldă, vie. O prinse între miinile lui și o ținu strîns și cu dragoste cum nu făcuse încă pînă atunci mină omenească.

Dormi, dus. Nu simți că-l năpădesc pădăchii. Dimineața se trezi cel din urmă.
 — Ai dormit bine, grangure? îl întrebă Chiorul.
 — Multumesc lui Dumnezeu, bine, îi răspunde Dragan.
 — Te pomenesti că și-o fi și foame?
 — Îmi cam este, răspuse bancherul.

— N-are nenea, că și-ar da.
 — Cheia scrisă în broască. Ușa se deschide. În deschizătură apăru Zainea. Spuse:
 — Domnule Dragan, hai cu mine. Somnul îți întinase pe bancher. Vru, totuși, să se sprijine de brațul comisariatului. Acesta se feri.
 — Acum nu pot să te mai iau de braț.
 — Mi s-a agravat stătuța?
 — Da, îi răspunde Zainea. Ai luat pădăchii de la ceilalți. Te-au umplut pădăchii, domnule Dragan... Dar avocații dumitale... Avocații dumitale încă nu s-au mișcat.
 — De ce?
 — Ți s-au pus simții la bancă. Avocații dumitale nu sint siguri că va va avea cine să-i plătească pentru apărare.

— a Tribunal, judecătorul de instrucție Trețin nu-l primi pe Dragan.
 — Pînă după-amiază sint ocupat. Duceți-l jos.
 — Gardienii îl duseră și-l predară la subsol. Acolo îl întreduseră într-o odăidă în care se aflau cîteva scaune și o masă. Îi lăsară pe masă o cană de tînichea plină cu apă și inculară ușa pe dinafară. Bancherul se așeză pe scaun. Dușumeau îl ademni. Părăsi scaunul și se lungi lângă zid. Oboseala, pe care somnul „dintr-al nouălea cer” nu i-o risipise în întregime, îl cuplăsi. Adormi. Păznicul îi auzi sfârșitul însă cum nu primise nici un ordin special, îl lăsa să doarmă și să sfârșie.

— De ce plecai de acasă?
 — Așa lini porneam duduia. O auzeam: „Mărufo, ai bani?” „Am duduia”, „Du-te la cinematograful”. „Mă duc, duduia”, dar cînd să mă întorc?” „Peste trei ore”. Mă întorceam peste trei ore. O întrebam: „A plecat domnul, duduia?” „Tu nu vezi? A plecat”.
 — După plecarea lui Dragan, duduia Tia era veselă ori era tristă?
 — Măruța Lupei rămăse cîteva clipe pe gînduri. Nerăbdător, Trețin o împunse:
 — De ce taci? De ce nu-mi răspunzi?
 — Mă gîndeam.
 — Mă gîndeam la ce m-ai întreat, ca să nu vă răspund anapoda.
 — Și te-ai gîndit indeajuns?
 — M-am gîndit.
 — Atunci răspunde.
 — După ce pleca domnul Dragan de la dumnea, uneori duduia Tia era veselă. Cînta și ciripea ca o păsărică.
 — Ce sunte cînta?
 — Multe... Dar mai ales cîntecul aoe-l pe care-l cînta la teatru, îl cînta dumnea-voastră, cu diavolița care se suna în copac. Îi știi și dumnea-voastră, nu? Numai tonții nu-l știu.
 — Îi știi.
 — Păi cum să nu-l știi... Dumnea-voastră nu șintei...
 — Asadar, uneori, după plecarea lui Dragan, Tia Cudalbu era veselă. Dar alteori?
 — Alteori era plictisită, tristă, ba chiar plîngea.
 — Și ne-ai spus ceva nimic?
 — Ba-mi spunea.
 — Ce-ți spunea?
 — Zicea așa: „Of! of! Mărufo, să nu te-ocurci în viața ta cu un om bătrîn, chiar dacă te-ar îmbrăca în aur”.
 — Și tu... Și dumnea-voastră ce-i spuneai?
 — O întrebam: „De ce dumnea-voastră nu înțelegi?” Îmi răspundea: „Ar trebui să înțelegi”. „Nu înțeleg, dumnea-voastră”. „Lasă că ai să înțelegi în timp, spunea, mai tîrziu”.
 — Trețin rise cu poftă. Rise și Măruța Lupei. Nu înțelegea pentru ce ride judecătorul de instrucție, însă ea ridea ca să-i facă lui plăcere, să-l

— Acum vă legați de gura mea.
 — Ai gură frumoasă. Mărufo, și cu gura dumitale frumoasă rostesti minciuni.
 — Nu rostesc nici o minciună. Ce dovadă aveți dumnea-voastră că mi-a dat mie bani domnul Dragan?
 — Mi-a spus Dragan.
 — V-a spus dumnea-voastră domnul Dragan că mi-a dat mie bani?
 — Da, Mărufo. Dragan m-a spus că și-a dat bani să-ți cumperi o căsuță.
 — V-a minșit. Arde-l-ar focul să-l ardă. V-a minșit, domnule judecător.
 — Trețin îi privi ochii. Îi privi gura. Îi privi întregul obraz. Măruța părăsu pură și nevinovată.
 — Bătu-l-ar sfîntii și lua-l-ar dracii! Să vă spună dumnea-voastră că mi-a dat mie bani! Nu mi-a dat nici un ban, domnule judecător. E zgîrcit deși năvănea din fund... Și duduia Tia se plîngea de dumnea-voastră...
 — Cum se plîngea?
 — Zicea: „Am avut noroc, Mărufo, ce cunoscut Alion, n-am avut noroc”. „De ce n-ai avut noroc, duduia?” „Nu mi-a dat nici un ban, domnule judecător”. „Cum, duduia?” „Nu vă da cît va trebuie?” „Cît îmi trebuie îmi da. Insa dacă s-ar simți, pentru cîte îmi cere, ar trebui să-mi dea mult mai decît îmi trebuie!”
 — Tîi Cudalbu îi prisoseau totuși banii?
 — Cred că nu chețuia tot ce primea de la domnul Dragan. Mai făcea și economii.
 — Cine îi minca economiile?
 — Nu știu. Poate îi le minca familia.
 — Dar lui Zadig nu-i dădea bani Tia Cudalbu?
 — Știi și de Zadig?
 — Știu tot, Măruța Lupei.
 — Fata făcu un cap mohorit, plouat. Întrebă:
 — Păi... dacă știi tot, pentru ce mă mai scuțiești pe mine cu întrebările, domnule judecător?

— De unde găsea putere în ea duduia Tia ca să-l sufere alături. Tăcu un timp. Apoi aruncă ea o nadă:
 — Dacă domnul Dragan ar fi fost tinăr cu dumnea-voastră... Tinăr și lrumos ca dumnea-voastră...
 — Trețin întoarse îndată nada împotriva Măruței:
 — Ai dreptate. Nici eu, dacă aș fi fost femeie, nu l-aș fi suferit pe Dragan lîngă mine. Dragan e bătrîn. E și urît... Insa... Nu erai geloasă pe Tia Cudalbu nici atunci cînd se dăchise și plecă să se întîlinească cu Carlo Ciutacu? Fiul baronului din Vasile Lascăr e și tinăr, e și frumos, de parale nu duce lip-să...
 — O clipă, pe Măruța o cuprinse neliniștea. Neavînd experiența de vîlpoi a lui Trețin, se grăbi să-l întrebă:
 — Dar de unde știi dumnea-voastră că duduia Tia se întîlinea cu feciorul baronului Ciutacu?
 — De unde, de neunde, știu.
 — Duduia Tia nu se întîlinea cu feciorul baronului.
 — Ești sigură?
 — Sint.
 — De ce crezi că ești sigură?
 — Pentru că duduia Tia nu avea nici o taină lafă de mine.
 — Te cred. Atunci să-mi spui, Mărufo, pentru ce s-a certat Dragan cu Tia Cudalbu cu două zile înainte ca stăpîna dumitale să fie otrăvită de Dragan?
 — Domnul Dragan n-a otrăvit-o pe duduia Tia. Cit despre ceartă, nu știu...
 — După moartea Tîei Cudalbu l-ai văzut pe Dragan?
 — Da. L-am văzut.
 — Alaltăieri.
 — Unde?
 — La dumnea-voastră, la bancă.
 — Cîți bani și-a dat Dragan?
 — Mie? Bani? Domnul Dragan?
 — De ce să-mi fi dat mie bani domnul Dragan?
 — Asta mă întreb și eu: pentru ce și-a dat dumitale Dragan bani.
 — Nu mi-a dat nici un ban.
 — Gîndește-te bine, Măruța Lupei.
 — Nu mi-a dat.
 — Ai gură frumoasă, Mărufo...

— De unde poți ști?
 — De știut nu știu. Insa sint îndreptățită să presupun. Duduia se culca și dormea pînă dimineața.
 — În noaptea despre care vorbim n-a venit nimeni la dumnea-voastră.
 — La mine? La mine nu venea nimeni, nici dată.
 — Odaia dumitale de dormit e a proopre de apartamentul Tîei?
 — Nu. La mansardă.
 — Aveai cheie la apartamentul Tîei?
 — Aveam.
 — Aveam. Dimineața, la ora nouă coboram de la mine, pe scări, iară duceam la bucătărie și-i pregăteam duduia Tia cafeaua cu lapte. Așteptam pînă se trezea. Uneori se trezea mai devreme. Alteori, cînd lua somnalin, se trezea tară țirziu. Mă suna și-i duceam cafeaua cu lapte.
 — Te mai întreb încă o dată, Măruța Lupei: în noaptea în care a murit otrăvită Tia Cudalbu, n-a venit nimeni la dumnea-voastră în odaie? N-ai văzut pe nimeni? Nu te-ai întîlnit cu nimeni pe scări? Adu-ți amînte.
 — Nu. N-a venit nimeni la mine. N-am văzut pe nimeni. Nu m-am întîlnit cu nimeni nici pe scări și nici în altă parte.
 — Alțeva nu ai de adăugat?
 — Nu, domnule judecător.
 — Judele de instrucție se duse la ușa, o deschise și-i porunci lui Ion:
 — Adu-mi-l pe Călărășu.
 — Ion i-i aduse pe Călărășu. Era un om întreg donă virșe, cu nas mare, roșu, de albitie, și cu mustăți stufoase căzute pe oală.
 — O cunosti, Călărășule?
 — Cum să n-o cunosc, domnule jude? E Măruța Lupei, de la răpoadă Tia Cudalbu.
 — Dumnea-voastră îl cunosti, Mărufo?
 — Îl cunosc. Nenea Călărășu. Portarul de noapte al blocului în care locuiau cu duduia Tia.
 — La spune-mi, Călărășule, încă o dată, ce mi-ai spus azi dimineață. Să auză și dumnea-voastră.
 — Păi, să vedeți, domnule judecător... În noaptea în care a murit dumnea-voastră Tia Cudalbu, a venit un om și a sunat la ușa. M-am dus să-i deschid. Nu făcea parte dintre locatari. Nu-l cunosteam. Așa că l-am întreat la cine vrea să se ducă. Mi-a pus un pol în palma, mi-a făcut cu ochiul și mi-a spus: „La Măruța Lupei, de la mansardă. Ne-am logodit”. L-am luat polul și am încuiat poarta în urma lui. L-am oferit și liftul. Mi-a spus că nu vrea să deranjeze pe careva și a urcat ușurel scările. L-am auzit pașii pe scări pînă sus.
 — Pe urmă?
 — Pe urmă am așipit și n-am mai auzit nimic.
 — Cînd și cine te-a mai trezit?
 — La ora patru dimineața același om a coborît scările, m-a bătut pe umăr, mi-a mai pus un pol în palma și m-a rugat să-i deschid.
 — Arăta bine dispus?
 — Nu.
 — Cum era omul?
 — Tinăr. Să tot fi avut treizeci de ani.
 — Blond? Brun?
 — Oacheș. Oacheș și cu mustăcioară.
 — Ce ai de spus, Măruța Lupei?
 — Nimic. Se poate ca un tinăr oacheș și cu mustăcioară să-i fi cerut lui nenea Călărășu să-i deschidă spunîndu-i că vine la mine. Se poate și ca nenea Călărășu, deși nu-l cunoștea, să-i fi deschis. Dar de unde poate ști nenea Călărășu că omul acela a venit, într-adevăr, la mine? Blocul are peste șaptezeci de apartamente. S-o fi dus la altcineva.
 — Călărășu se scărpină jărănește la ceafă și zise:
 — S-ar putea ca fata să aibă dreptate, domnule judecător, n-aș vrea să-mi încarc sufletul cu păcat.
 — Poți să te duci, domnule Călărășu.
 — Portarul se oferă:
 — Dacă mai aveți nevoie de mine, vin cu plăcere. Numai să-mi trimiteți vorbă.
 — Plecă de-a-ndăratelea, salutînd.
 — Măruța Lupei.
 — Da, domnule judecător...
 — Știi că aș putea să te arestez și pe dumnea-voastră pe Dragan?
 — Pentru ce să mă arestați, domnule judecător?
 — Bănui că ești complicea lui Dragan la asasinarea Tîei Cudalbu.
 — Nu sint complicea nimănui. Nu știu cine a omorît-o pe duduia Tia.
 — Dacă nu era nici o complicitate între dumnea-voastră și Dragan, atunci pentru ce și-a dat bancherul bani și încă o sumă importantă, să-ți cumpere casă? Chiar dumnea-voastră spuneți că e zgîrcit.

— Domnul Dragan nu mi-a dat bani. Nu avea pentru ce să-mi dea. Leafa mi-o plătește cu pușin înainte de moarte duduia Tia. Nu mai aveam de luat nici un ban pentru slujba mea.
 — Totuși Dragan și-a dat bani.
 — Nu mi-a dat, domnule judecător. Zău că nu mi-a dat.
 — Am să te arestez.
 — De ce să mă arestați? Sint nevinovată. Pe noalele Maicii Precivii să sint nevinovată. Pentru ce să vă faceți dumnea-voastră păcat cu mine? Om tinăr și frumos! Mai bine... Mai bine...
 — Buzele începură să-i tremure. Ochii i se îmbrobodiră de lacrimi. O brazul i se roși ca mărul copt în lumina dulce și moale a soarelui de august. Judecătorul își îndulci gîsul ca la începutul lungului și obositorului interogatoriu și-i zise:
 — Spune-mi... De ce ai făcut, Mărufo? Spune-mi ce voiai să-mi spui. Mai bine...
 — Mi-e rușine, domnule judecător. Imi vine să intru în pămînt de rușine. Imi vine să mor...
 — Te rog, Mărufo, spune-mi...
 — Voiam... Voiam să vă rog... Aș vrea să viu diseară la dumnea-voastră acasă... Dacă n-aveți cucoană... Dacă n-aveți țiroare... Dacă sinteți îngur... Aș vrea să viu la dumnea-voastră acasă... Știiți dumnea-voastră pentru ce...
 — Mi-ar face mare plăcere, Mărufo.
 — Unde stați?
 — Pe Columbelor, la nr. 7, casa din fund.
 — Și ora? La ce oră, domnule jude?
 — La zece... Ba nu, la nouă și jumătate...
 — Trețin vru s-o îmbrățișeze. Măruța se feri. Spuse:
 — Aveți răbdare. Sinteți un om

plin de răbdare. Pînă diseară nu mai e mult. Numai cîteva ceasuri.
 — Judecătorul de instrucție îl chemă pe Mavru.
 — Astăzi nu-l mai iau nici un interogatoriu lui Dragan. Cred că e bine să-l mai las să iarbă în propria lui zeamă pînă mine dimineața.
 — Grețierul Mavru îl întrebă:
 — La noaptea unde-l trimitem să doarmă?
 — Unde l-am trimis și noaptea trecută.
 — La beci?
 — Desigur.
 — Colăce pădăchii pe el.
 — Cu atît mai bine.
 — La ce oră să vi-l aducem miine dimineață pe Dragan?
 — La opt.
 — Am înțeles.
 — Nu. Nu la opt. Mavrule. O să am de lucru la noaptea, așa că o să mă trezesc ceva mai tîrziu. Să mi-l aduceți la noaptea.
 — Îi chemă la telefon pe procurorul general Pitroc și-l puse în curent cu mersul cercetărilor în cazul bancherului Alion Dragan. Alînd vestea că bancherul s-a umplut de pădăchii în prima lui noapte de beci, se bucură:
 — Bravo, Treține. Pădăchii o să-i demoralizeze mai mult decît toate interogatoriile. Trimitte-l și astă-seară tot la beci și miine dimineață așeză-l cu măgăreța pe el. Povestea cu pădăchii o să-i facă mare plăcere regelui. Am să i-o aduc la cunoștință prin domnul ministru Derderian.
 — Părăsi Tribunalul. Ai fir vru să se plimbe, să ia aer, să mediteze. Țin pol însu era urît. Intră într-o cafenea, bău bere, mincă, sorbi o ceașcă mare de cafea și la noaptea seara ajunse acasă. Se spală. Măruța o pijama curată. Pe deasupra își puse un hșlat albastru, cu dungi. Și o așteptă pe Măruța Lupei. La noaptea și jumătate, Măruța Lupei nu se arătă. Nu se arătă nici la zece. Nici la unsprezece. Și nici măcar după ce trecuse de mult miezul nopții. Așteptarea îi luă somnul. Se plimbă prin odaie pînă cînd se lumina de ziuă. Atunci se îmbracă și alergă la Tribunal. Trimese după Măruța Lupei.
 — Căuțați-o la baronul Ciutacu, pe Vasile Lascăr. Căuțați-o pretutindeni. Din pămînt, din iarbă verde, să mi-o aduceți. Mandat de arestare. Trimișii se întoarseră dezamăgiți.
 — N-am găsit-o, domnule jude. După ce a plecat de la dumnea-voastră, s-a dus la casele baronului Ciutacu din Vasile Lascăr. Și-a luat o legăturică în mină și a plecat. Înlocuitor? Nu știe nimeni. Parcă a înghițit-o pămîntul.
 — Judecătorul de instrucție Trețin fierbea, își înfrîna miinile. Îi chemă pe grețier:
 — Mavrule, aduceți-l numisdecit la mine pe Dragan. Dar numisdecit! Ai înțeles? Astăzi am să scot unțul din el.

Zaharia Stancu

Ilustrații de FLORICA GORDESCU

— De ce plecai de acasă?
 — Așa lini porneam duduia. O auzeam: „Mărufo, ai bani?” „Am duduia”, „Du-te la cinematograful”. „Mă duc, duduia”, dar cînd să mă întorc?” „Peste trei ore”. Mă întorceam peste trei ore. O întrebam: „A plecat domnul, duduia?” „Tu nu vezi? A plecat”.
 — După plecarea lui Dragan, duduia Tia era veselă ori era tristă?
 — Măruța Lupei rămăse cîteva clipe pe gînduri. Nerăbdător, Trețin o împunse:
 — De ce taci? De ce nu-mi răspunzi?
 — Mă gîndeam.
 — Mă gîndeam la ce m-ai întreat, ca să nu vă răspund anapoda.
 — Și te-ai gîndit indeajuns?
 — M-am gîndit.
 — Atunci răspunde.
 — După ce pleca domnul Dragan de la dumnea, uneori duduia Tia era veselă. Cînta și ciripea ca o păsărică.
 — Ce sunte cînta?
 — Multe... Dar mai ales cîntecul aoe-l pe care-l cînta la teatru, îl cînta dumnea-voastră, cu diavolița care se suna în copac. Îi știi și dumnea-voastră, nu? Numai tonții nu-l știu.
 — Îi știi.
 — Păi cum să nu-l știi... Dumnea-voastră nu șintei...
 — Asadar, uneori, după plecarea lui Dragan, Tia Cudalbu era veselă. Dar alteori?
 — Alteori era plictisită, tristă, ba chiar plîngea.
 — Și ne-ai spus ceva nimic?
 — Ba-mi spunea.
 — Ce-ți spunea?
 — Zicea așa: „Of! of! Mărufo, să nu te-ocurci în viața ta cu un om bătrîn, chiar dacă te-ar îmbrăca în aur”.
 — Și tu... Și dumnea-voastră ce-i spuneai?
 — O întrebam: „De ce dumnea-voastră nu înțelegi?” Îmi răspundea: „Ar trebui să înțelegi”. „Nu înțeleg, dumnea-voastră”. „Lasă că ai să înțelegi în timp, spunea, mai tîrziu”.
 — Trețin rise cu poftă. Rise și Măruța Lupei. Nu înțelegea pentru ce ride judecătorul de instrucție, însă ea ridea ca să-i facă lui plăcere, să-l

— Acum vă legați de gura mea.
 — Ai gură frumoasă. Mărufo, și cu gura dumitale frumoasă rostesti minciuni.
 — Nu rostesc nici o minciună. Ce dovadă aveți dumnea-voastră că mi-a dat mie bani domnul Dragan?
 — Mi-a spus Dragan.
 — V-a spus dumnea-voastră domnul Dragan că mi-a dat mie bani?
 — Da, Mărufo. Dragan m-a spus că și-a dat bani să-ți cumperi o căsuță.
 — V-a minșit. Arde-l-ar focul să-l ardă. V-a minșit, domnule judecător.
 — Trețin îi privi ochii. Îi privi gura. Îi privi întregul obraz. Măruța părăsu pură și nevinovată.
 — Bătu-l-ar sfîntii și lua-l-ar dracii! Să vă spună dumnea-voastră că mi-a dat mie bani! Nu mi-a dat nici un ban, domnule judecător. E zgîrcit deși năvănea din fund... Și duduia Tia se plîngea de dumnea-voastră...
 — Cum se plîngea?
 — Zicea: „Am avut noroc, Mărufo, ce cunoscut Alion, n-am avut noroc”. „De ce n-ai avut noroc, duduia?” „Nu mi-a dat nici un ban, domnule judecător”. „Cum, duduia?” „Nu vă da cît va trebuie?” „Cît îmi trebuie îmi da. Insa dacă s-ar simți, pentru cîte îmi cere, ar trebui să-mi dea mult mai decît îmi trebuie!”
 — Tîi Cudalbu îi prisoseau totuși banii?
 — Cred că nu chețuia tot ce primea de la domnul Dragan. Mai făcea și economii.
 — Cine îi minca economiile?
 — Nu știu. Poate îi le minca familia.
 — Dar lui Zadig nu-i dădea bani Tia Cudalbu?
 — Știi și de Zadig?
 — Știu tot, Măruța Lupei.
 — Fata făcu un cap mohorit, plouat. Întrebă:
 — Păi... dacă știi tot, pentru ce mă mai scuțiești pe mine cu întrebările, domnule judecător?

— De unde găsea putere în ea duduia Tia ca să-l sufere alături. Tăcu un timp. Apoi aruncă ea o nadă:
 — Dacă domnul Dragan ar fi fost tinăr cu dumnea-voastră... Tinăr și lrumos ca dumnea-voastră...
 — Trețin întoarse îndată nada împotriva Măruței:
 — Ai dreptate. Nici eu, dacă aș fi fost femeie, nu l-aș fi suferit pe Dragan lîngă mine. Dragan e bătrîn. E și urît... Insa... Nu erai geloasă pe Tia Cudalbu nici atunci cînd se dăchise și plecă să se întîlinească cu Carlo Ciutacu? Fiul baronului din Vasile Lascăr e și tinăr, e și frumos, de parale nu duce lip-să...
 — O clipă, pe Măruța o cuprinse neliniștea. Neavînd experiența de vîlpoi a lui Trețin, se grăbi să-l întrebă:
 — Dar de unde știi dumnea-voastră că duduia Tia se întîlinea cu feciorul baronului Ciutacu?
 — De unde, de neunde, știu.
 — Duduia Tia nu se întîlinea cu feciorul baronului.
 — Ești sigură?
 — Sint.
 — De ce crezi că ești sigură?
 — Pentru că duduia Tia nu avea nici o taină lafă de mine.
 — Te cred. Atunci să-mi spui, Mărufo, pentru ce s-a certat Dragan cu Tia Cudalbu cu două zile înainte ca stăpîna dumitale să fie otrăvită de Dragan?
 — Domnul Dragan n-a otrăvit-o pe duduia Tia. Cit despre ceartă, nu știu...
 — După moartea Tîei Cudalbu l-ai văzut pe Dragan?
 — Da. L-am văzut.
 — Alaltăieri.
 — Unde?
 — La dumnea-voastră, la bancă.
 — Cîți bani și-a dat Dragan?
 — Mie? Bani? Domnul Dragan?
 — De ce să-mi fi dat mie bani domnul Dragan?
 — Asta mă întreb și eu: pentru ce și-a dat dumitale Dragan bani.
 — Nu mi-a dat nici un ban.
 — Gîndește-te bine, Măruța Lupei.
 — Nu mi-a dat.
 — Ai gură frumoasă, Mărufo...

— De unde poți ști?
 — De știut nu știu. Insa sint îndreptățită să presupun. Duduia se culca și dormea pînă dimineața.
 — În noaptea despre care vorbim n-a venit nimeni la dumnea-voastră.
 — La mine? La mine nu venea nimeni, nici dată.
 — Odaia dumitale de dormit e a proopre de apartamentul Tîei?
 — Nu. La mansardă.
 — Aveai cheie la apartamentul Tîei?
 — Aveam.
 — Aveam. Dimineața, la ora nouă coboram de la mine, pe scări, iară duceam la bucătărie și-i pregăteam duduia Tia cafeaua cu lapte. Așteptam pînă se trezea. Uneori se trezea mai devreme. Alteori, cînd lua somnalin, se trezea tară țirziu. Mă suna și-i duceam cafeaua cu lapte.
 — Te mai întreb încă o dată, Măruța Lupei: în noaptea în care a murit otrăvită Tia Cudalbu, n-a venit nimeni la dumnea-voastră în odaie? N-ai văzut pe nimeni? Nu te-ai întîlnit cu nimeni pe scări? Adu-ți amînte.
 — Nu. N-a venit nimeni la mine. N-am văzut pe nimeni. Nu m-am întîlnit cu nimeni nici pe scări și nici în altă parte.
 — Alțeva nu ai de adăugat?
 — Nu, domnule judecător.
 — Judele de instrucție se duse la ușa, o deschise și-i porunci lui Ion:
 — Adu-mi-l pe Călărășu.
 — Ion i-i aduse pe Călărășu. Era un om întreg donă virșe, cu nas mare, roșu, de albitie, și cu mustăți stufoase căzute pe oală.
 — O cunosti, Călărășule?
 — Cum să n-o cunosc, domnule jude? E Măruța Lupei, de la răpoadă Tia Cudalbu.
 — Dumnea-voastră îl cunosti, Mărufo?
 — Îl cunosc. Nenea Călărășu. Portarul de noapte al blocului în care locuiau cu duduia Tia.
 — La spune-mi, Călărășule, încă o dată, ce mi-ai spus azi dimineață. Să auză și dumnea-voastră.
 — Păi, să vedeți, domnule judecător... În noaptea în care a murit dumnea-voastră Tia Cudalbu, a venit un om și a sunat la ușa. M-am dus să-i deschid. Nu făcea parte dintre locatari. Nu-l cunosteam. Așa că l-am întreat la cine vrea să se ducă. Mi-a pus un pol în palma, mi-a făcut cu ochiul și mi-a spus: „La Măruța Lupei, de la mansardă. Ne-am logodit”. L-am luat polul și am încuiat poarta în urma lui. L-am oferit și liftul. Mi-a spus că nu vrea să deranjeze pe careva și a urcat ușurel scările. L-am auzit pașii pe scări pînă sus.
 — Pe urmă?
 — Pe urmă am așipit și n-am mai auzit nimic.
 — Cînd și cine te-a mai trezit?
 — La ora patru dimineața același om a coborît scările, m-a bătut pe umăr, mi-a mai pus un pol în palma și m-a rugat să-i deschid.
 — Arăta bine dispus?
 — Nu.
 — Cum era omul?
 — Tinăr. Să tot fi avut treizeci de ani.
 — Blond? Brun?
 — Oacheș. Oacheș și cu mustăcioară.
 — Ce ai de spus, Măruța Lupei?
 — Nimic. Se poate ca un tinăr oacheș și cu mustăcioară să-i fi cerut lui nenea Călărășu să-i deschidă spunîndu-i că vine la mine. Se poate și ca nenea Călărășu, deși nu-l cunoștea, să-i fi deschis. Dar de unde poate ști nenea Călărășu că omul acela a venit, într-adevăr, la mine? Blocul are peste șaptezeci de apartamente. S-o fi dus la altcineva.
 — Călărășu se scărpină jărănește la ceafă și zise:
 — S-ar putea ca fata să aibă dreptate, domnule judecător, n-aș vrea să-mi încarc sufletul cu păcat.
 — Poți să te duci, domnule Călărășu.
 — Portarul se oferă:
 — Dacă mai aveți nevoie de mine, vin cu plăcere. Numai să-mi trimiteți vorbă.
 — Plecă de-a-ndăratelea, salutînd.
 — Măruța Lupei.
 — Da, domnule judecător...
 — Știi că aș putea să te arestez și pe dumnea-voastră pe Dragan?
 — Pentru ce să mă arestați, domnule judecător?
 — Bănui că ești complicea lui Dragan la asasinarea Tîei Cudalbu.
 — Nu sint complicea nimănui. Nu știu cine a omorît-o pe duduia Tia.
 — Dacă nu era nici o complicitate între dumnea-voastră și Dragan, atunci pentru ce și-a dat bancherul bani și încă o sumă importantă, să-ți cumpere casă? Chiar dumnea-voastră spuneți că e zgîrcit.

— Domnul Dragan nu mi-a dat bani. Nu avea pentru ce să-mi dea. Leafa mi-o plătește cu pușin înainte de moarte duduia Tia. Nu mai aveam de luat nici un ban pentru slujba mea.
 — Totuși Dragan și-a dat bani.
 — Nu mi-a dat, domnule judecător. Zău că nu mi-a dat.
 — Am să te arestez.
 — De ce să mă arestați? Sint nevinovată. Pe noalele Maicii Precivii să sint nevinovată. Pentru ce să vă faceți dumnea-voastră păcat cu mine? Om tinăr și frumos! Mai bine... Mai bine...
 — Buzele începură să-i tremure. Ochii i se îmbrobodiră de lacrimi. O brazul i se roși ca mărul copt în lumina dulce și moale a soarelui de august. Judecătorul își îndulci gîsul ca la începutul lungului și obositorului interogatoriu și-i zise:
 — Spune-mi... De ce ai făcut, Mărufo? Spune-mi ce voiai să-mi spui. Mai bine...
 — Mi-e rușine, domnule judecător. Imi vine să intru în pămînt de rușine. Imi vine să mor...
 — Te rog, Mărufo, spune-mi...
 — Voiam... Voiam să vă rog... Aș vrea să viu diseară la dumnea-voastră acasă... Dacă n-aveți cucoană... Dacă n-aveți țiroare... Dacă sinteți îngur... Aș vrea să viu la dumnea-voastră acasă... Știiți dumnea-voastră pentru ce...
 — Mi-ar face mare plăcere, Mărufo.
 — Unde stați?
 — Pe Columbelor, la nr. 7, casa din fund.
 — Și ora? La ce oră, domnule jude?
 — La zece... Ba nu, la nouă și jumătate...
 — Trețin vru s-o îmbrățișeze. Măruța se feri. Spuse:
 — Aveți răbdare. Sinteți un om

plin de răbdare. Pînă diseară nu mai e mult. Numai cîteva ceasuri.
 — Judecătorul de instrucție îl chemă pe Mavru.
 — Astăzi nu-l mai iau nici un interogatoriu lui Dragan. Cred că e bine să-l mai las să iarbă în propria lui zeamă pînă mine dimineața.
 — Grețierul Mavru îl înt

150 de ani de la nașterea lui COSTACHE NEGRUZZI

ARTE

După închiderea festivalului „George Enescu”

David Oistrach, Yehudi Menuhin și George Georgescu la repetiție.

In primele zile ale stagiunii 1958-1959

Pe artistul emerit Gheorghe Leahu, directorul Teatrului de Stat din Timisoara...

din Ungaria, reflecta mentalitatea unor cercuri dușmănoase regimului sovietic...

De la bun început, aș vrea să spun că problema repertoriului nu este poate la nivelul...

De vorbă cu Gb. Leahu, directorul Teatrului de Stat din Timisoara

Am vrea să știu în ce măsură vă preocupați de asigurarea unor piese originale...

Am vrea să știu în ce măsură vă preocupați de asigurarea unor piese originale...

Valeriu Ripeanu

Vedem în aceasta și un angajament al dumneavoastră. Să discutăm concret...

Pe artizii mei, pe artiștii mei, pe artiștii mei, pe artiștii mei...

De la bun început, aș vrea să spun că problema repertoriului...

Unele lui Costache Negruzzi s-a înscris la loc de cinste în istoria culturii și literaturii românești...

În 1821, evenimentele politice l-au silit pe scriitor să se refugieze în Praga...

În 1840, când apare „Dacia literară”, este unul din principalii ei colaboratori...

Caracterul în bună măsură realist al operei sale se datorează acestei orientări sănătoase...

În operele epice, Negruzzi critică marea boierime din acele timpuri...

În 1823, Negruzzi se întoarce la Iași în ciuda dilerului funcției publice...

În 1840, când apare „Dacia literară”, este unul din principalii ei colaboratori...

Caracterul în bună măsură realist al operei sale se datorează acestei orientări sănătoase...

Nuvela istorică „Alexandru Lăpușneanu”, datorită calităților ei remarcabile...

În scrierile lui Costache Negruzzi se resimte așadar puternic spiritul european...

În ciuda acestor limite, Negruzzi rămâne în cultura noastră o figură de seamă...

Caracterul în bună măsură realist al operei sale se datorează acestei orientări sănătoase...

GH. ANGHEL

„Enescu”

Str. John Barbirolli la postul Filarmonei de Stat „George Enescu”.

In legătură cu repertoriul clasic

Parc este, pe bună dreptate, istoricilor literari să lucreze cu răvnă asupra teatrului...

În noile monarhii virtuozilor operelor lirice nouă muncă și să realizăm...

În noile monarhii virtuozilor operelor lirice nouă muncă și să realizăm...

ÎNAINTE DE CRONICA DRAMATICĂ

perie în aur a unui program ideologic inovator...

borare științifică, pentru tipar sau pentru scenă...

Comediile lui Caragiale n-au ce face cu costumele de paradă...

Condamnăm în primul rând vizuitorul...

Condamnăm în primul rând vizuitorul regizorat care își închipuie că pot înova lucrând în contradicție...

Festivalul „George Enescu” a luat sfârșit, după ce vreme de aproape trei săptămâni am trăit în mijlocul unor adevărate feeri muzicale...

Deschizând concertul, George Georgescu a cântat cu o simfonie...

Apoi maestrul George Georgescu a anunțat surpriza serii: David Oistrach și Yehudi Menuhin vor interpreta Concertul pentru două violini...

David Oistrach avea să ne ofere odată mai multă muncă muncătorilor sale însușiți...

Ne-a atras în mod deosebit atenția...

Ne-a atras în mod deosebit atenția în ultima perioadă a festivalului nostru...

